

BOTT Domonkos Livia

Gyermekek a SZLOVÁKIAI magyar GYERMEKEK szemével 2019-BEN

A SZLOVÁKIAI MAGYAR GYERMEKEK JOGAI RÓL GYERMEKSZEMMEL 2019-BEN

PHDr. BOTT DOMONKOS LÍVIA, PhD.

2019

A SZLOVÁKIAI MAGYAR GYERMEKEK JOGAI RÓL GYERMEKSZEMMEL 2019-BEN

Kutatási tanulmány

Szerző: PhDr. Bott Domonkos Livia, PhD.

Lektor: Mgr.Bolemant Lilla ,PhD.

Korrektor: Huszár Ágnes

Grafika: Ing.Mária Vasilova, PhD.

Futureg, 2019

A tanulmányt a Kisebbségi Kulturális Alap támogatta.

Bevezető

„A jog nem éttermi menü, amiből a gyerekeknek kis adag is elég.” – Herczegh Anita

A gyermekek társadalmunk tükörképei, és társadalmunk problémáit is tükrözik. A gyermeknek joga van a legjobbhoz. A jó rendszer az, mely a gyermek számára is működőképes. Szlovákia 1989. november 20-án fogadta el az ENSZ Gyermekjogi Egyezményét. A deklaráció a gyermekek számára jogot biztosít saját kultúrájuk gyakorlására, és arra, hogy az anyanyelvükön beszéljenek és tanuljanak.

Vajon 30 év távlatából ez a dokumentum mit jelent a szlovákiai magyar gyermekeknek? Egyáltalán mit jelent szlovákiai magyar gyermeknek lenni? 2019-ben jó szlovákiai magyar gyermeknek lenni, amikor az online jogvédelem kerül előtérbe? Hol kezdődik a gyermekek útja a jogérvényesítés felé? A társadalomban, az iskolában vagy a családban? A gyermekeknél, akik a jog élvezői, vagy a szüleiknél, akik a jog kivitelezői? Melyek azok a legégetőbb gyermekjogi kérdések, amelyek jelenleg egy szlovákiai magyar gyermeket érintenek? A társadalom absztrakt, a család konkrét, a gyermek gyenge érvényesítési jogait, a felnőtt viszont elég erős, hogy érvényesítse jogait. Hogy kerülünk ki ebből az ördögi körből? El kell kezdeni meghallgatni és megérteni egymást a családban, az iskolában, a közösségben. A gyermekek ezeket a kérdéseket mindig spontánul teszik fel.

A Minority Kids az első olyan szlovákiai magyar projekt, mely a kisebbségi gyermekjogvédelmet és a gyermekek esélyegyenlőségét helyezi előtérbe. Ez a blog, online tanácsadó és szakemberek gárdája immár öt éve figyeli és követi a szlovákiai magyar gyermekeket érintő kérdéseket. Felvállalja így azt a témakört, mely az érdekvédelem és érdekérvényesítés határán áll. A projekt kialakított egy platformot, mely a szlovákiai magyar gyermek legjobb érdekét hivatott védeni az információátadás, segítségnyújtás és közösségépítés által, a „A GYERMEKÉRT A GYERMEKÉRTÉK” szlogennel. Ez a felmérés egy útja lehet annak, hogy közelebb kerüljünk a gyermekek világához.

Ahhoz, hogy a gyermekjogokat érvényesíteni tudjuk, fontos tudnunk elsősorban azt, mit tudnak róla maguk a gyermekek. A felméréssel azt a célt tűztük ki, hogy reprezentatív adatokat és a lehető legtöbb információt szerezzünk arról, hogyan vélekednek a gyermekek a jogaikról. Jelen felmérés nem tűzi ki céljául komplex módon leírni a Szlovákiában érvényes gyermekjogokat, fókuszál viszont az emberjogok, gyermekjogok és kisebbségi gyermekjogok ismeretére – a gyermekek tudását az online világban méri fel. **Bízunk benne, hogy a gyermekek nézetei, hozzáállása és véleménye olyan kihívások elé állítja társadalmunkat, melyekre szükséges odafigyelni.**

PhDr. Bott Domonkos Livia, PhD. a kutatás szerzője, a Minority Kids alapítója, gazdaságsszociológiai-kutató, gyermekjogi szakértő

SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

A gyermekjogok kialakulása hosszú folyamat eredménye volt. Az újkorig a gyermekeket a szüleik – elsősorban az apa – tulajdonának tekintették, ők döntöttek a gyermek életének fontos kérdéseiben. Az iskolakötelezettség bevezetésével kezdődött meg a gyermekek és felnőttek világának megkülönböztetése. Kezdetben megtiltották a 9 év alatti gyermekek alkalmazását a gyárakban, betiltották a földalatti munkavégzésüket, majd később már megbüntették a gyermeküket elhanyagoló szülőket.

A gyermekjogok fejlődésének legfontosabb korszaka a 20. század, mert ekkor ismerték el, hogy a gyermekeket speciális védelem illeti, speciális jogok vonatkoznak rájuk. Az 1924-es Genfi Nyilatkozat az első olyan dokumentum, amely a gyermekek jólétét biztosító alapvető jogokat tartalmazza. A második világháború után érthető módon nagy volt az elvárás az Egyesült Nemzetek Szervezete irányában, hogy némi módosítással erősítse meg az 1924-es Genfi Nyilatkozatot. Az ENSZ Közgyűlése 1948-ban elfogadta az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, és ez megíúsította a gyermekek szükségleteihez igazított újabb dokumentum elfogadását. Az Egyetemes Nyilatkozat azonban tartalmazott a gyermekek javát – különösen a védelmüket – szolgáló rendelkezéseket is. 1959-ben az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága által készített, a Gyermekek Jogairól Szóló Nyilatkozat ugyan nem bírt kötelező erővel a tagállamok számára, azonban megerősítette a korábbi alapelveket, és kiegészítette őket azzal, hogy nem csupán jogi, hanem minden más eszközzel is biztosítani kell a gyermekek védelmét annak érdekében, hogy egészséges környezetben fejlődhessenek, szabadságot és méltó körülményeket biztosítva számukra. A nyilatkozat kimondta, hogy a jogszabályok megalkotásakor mindenkor a gyermek legfőbb érdeke tartandó szem előtt. A gyermekjogok igazi gyűjteménye az 1989. évi, az ENSZ Közgyűlése által elfogadott, a Gyermekek Jogairól Szóló Egyezmény. Az egyezmény azon jogok minimumának összessége, melyeket az aláíró államoknak biztosítaniuk kell a gyermekek számára. Az aláíró államok számára az egyezménybe foglalt biztosítása tehát kötelezettség. A Gyermekek Jogi Egyezmény a legszélesebb körben elfogadott és támogatott emberi jogi egyezmény a világon. Szlovákia 1999-ben ratifikálta, Magyarország is aláírta, majd 1991-ben ratifikálta, és az 1991. évi LXIV. törvénnyel ki is hirdette. A gyermekek védelmét célzó rendelkezést Magyarország Alaptörvénye is tartalmaz.

Szlovákia külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket. A gyermeki jogok szűkebb körét a 2005. évi 16. törvénye tartalmazza, mely a családjog és a gyermekek szociális jogait védő törvény, szlovákul „36/2005 Z.Z zákon o rodine“, valamint a „305/2005 Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele“. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szól a 2005. évi 305-ik törvény is. E mellett számos ágazati törvény is tartalmaz a gyermekek jogaihoz kötődő rendelkezéseket.

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye

Az ENSZ Közgyűlése 1989. november 20-án fogadta el a Gyermekek Jogairól Szóló Egyezményt. Ezt a dokumentumot 193 ország fokozatosan ratifikálta, és a történelem során ez az egyezmény lett a legszélesebb körben elfogadott emberjogi szerződés. A Gyermekek Jogairól Szóló Egyezmény az első jogilag kötelező érvényű nemzetközi eszköz a gyermekek jogainak érvényesítésére, meghatározva a gyermekek polgári, politikai, gazdasági, társadalmi, egészségügyi és kulturális jogait.

A Gyermekek Jogairól Szóló Egyezményt ratifikáló államok vállalják, hogy tiszteletben tartják és garantálják a dokumentum által garantált összes jog tiszteletben tartását. Az Art. 7. cikk, (3) bekezdés A Szlovák

Köztársaság alkotmányának 5. cikke értelmében az emberi jogokról és az alapvető szabadságokról szóló nemzetközi szerződések olyan nemzetközi szerződések, amelyek végrehajtását a törvény nem követeli meg, valamint a természetes személyek jogait vagy kötelezettségeit közvetlenül megállapító, valamint a törvény által előírt módon megerősített és kihirdetett nemzetközi szerződések elsőbbséget élveznek a nemzetközi törvényekkel szemben. A Szlovák Köztársaság, az Európa Tanács 40. tagállamaként, 2016. március 1-jén ratifikálta az Európa Tanács a gyermekek szexuális kizsákmányolása és a szexuális visszaélés elleni védelméről szóló egyezményt (az úgynevezett Lanzarote-egyezmény).

A GYERMEKJOG ALAPELVEI

A Gyermekejogi Egyezmény nagyon fontos alapelveket határoz meg, melyek közül most három alapelvet emelünk ki.

A gyermekkor fogalma 1. cikk

Gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri. Főszabályként a 18. életévének betöltéséig gyermeknek tekintünk mindenkit, ez a gyermekkor felső határa. Azokban az országokban, ahol a felnőttkor későbbi életkorban kezdődik, az egyezménybe foglaltak ott is csak 18 éves korig alkalmazhatók. Abban az esetben, amikor valaki külön jogszabályban meghatározott okból és módon válik 18 éves kora előtt nagykorúvá, a Gyermekejogi Egyezménybe foglalt különleges jogi védelem már nem illeti meg.

A hátrányos megkülönböztetés tilalma 2. cikk

Az egyezményben részes államok tiszteletben tartják és biztosítják a joghatóságuk alá tartozó gyermekek számára az egyezményben lefektetett jogokat minden megkülönböztetés, nevezetesen a gyermeknek vagy szüleinek, törvényes képviselőjének faja, színe, neme, nyelve, vallása, politikai vagy más véleménye, nemzeti, nemzetiségi vagy társadalmi származása, vagyoni helyzete, cselekvőképzetlensége, születési vagy egyéb helyzete szerinti különbségtétel nélkül.

Az egyezményben részes államok megteszik a megfelelő intézkedéseket arra, hogy a gyermeket hatékonyan megvédjék minden, bármely formában jelentkező megkülönböztetéstől és megtorlástól, amely szülei, törvényes képviselői vagy családtagjai jogi helyzete, tevékenysége, véleménynyilvánítása vagy meggyőződése miatt érhetné őt. **Az egyezmény értelmében tehát minden gyermeket ugyanazok a jogok illetik meg, függetlenül attól, hogy milyen a bőre színe, vallásos vagy nem, mi a véleménye egy adott témában, fogyatékkal él vagy nem, magyar vagy szlovák.** Ez az egyenlő bánásmód követelménye. Ha egy gyermeket azonban valamely fentebb felsorolt tulajdonsága miatt hátrányosan megkülönböztetnek, azt diszkriminációnak nevezünk. A gyermek életében különös jelentősége van a szülőnek, törvényes képviselőnek, családtagoknak. Éppen ezért fontos a negatív diszkrimináció tilalmát kiterjeszteni a hozzátartozók tevékenysége, véleménynyilvánítása vagy meggyőződése miatti megkülönböztetésre is.

A gyermek legfőbb érdeke 3. cikk

A szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben elsősorban a gyermek mindenek felett álló érdekét veszik figyelembe.

Az egyezmény 3. cikke egy, az egész dokumentumot átható alapelvet tartalmaz, amit mind jogalkotási, mind eljárásjogi szempontból követelményként fogalmaz meg. Ez a gyermek legjobb vagy legfőbb érdeke. Ennek az alapelvnek mind a jogalkotásban, mind a bírósági, közigazgatási eljárásban érvényesülnie kell. A gyermek mindenek felett álló érdekének elvét jogági határoktól függetlenül minden eljárásban és döntéshozatalban kötelező alkalmazni. Az alapelvnek érvényesülnie kell a konkrét ügyek, eljárások teljes tartama alatt.

Az egyezményben részes államok kötelezik magukat arra, hogy a gyermek számára, figyelembe véve szülei, gyámjai és az érte törvényesen felelős más személyek jogait és kötelességeit, biztosítják a jólétéhez szükséges védelmet és gondozást, e célból meghozzák a szükséges törvényhozási és közigazgatási intézkedéseket.

A fenti rendelkezés értelmében az egyezményt aláíró államoknak biztosítaniuk kell a gyermekek számára a védelmet, figyelemmel a gyermek törvényes képviselőjének jogaira és kötelezettségeire. Vannak azonban olyan részei a gondoskodásnak, védelemnek, amelyeket a szülők nem ismernek.

A NEMZETI KISEBBSÉG FOGALMÁNAK BEVEZETÉSÉTŐL

Az általánosan használt „nemzeti, etnikai vagy társadalmi eredet” kifejezés inkább az egyént megillető emberi jogokat helyezte előtérbe, és tiltott mindennemű megkülönböztetést, arra azonban már nem volt elegendő, hogy a kisebbségek csoportos (kollektív) jogait is védelmezze. Ezekben a dokumentumokban több teret kellett volna szentelni és több támogatást kellett volna nyújtani a kollektív jogok kérdésének. E dokumentumok a kisebbséget a következő három sajátos megkülönböztető jegy alapján határozzák meg: etnikum, vallás és nyelv, amelyhez később a kultúrát is hozzávették. Igen lényeges változást jelentett, amikor az ENSZ-dokumentumokban a kisebbségi csoport védelme helyett a hangsúlyt az egyéneknek, a csoport tagjainak a védelmére helyezték. E változásnak az lett a következménye, hogy a megkülönböztetést ezután a kisebbségi csoport és a lakosság többi része között tették. Ez a megkülönböztetés erősen érintette az önrendelkezési jogot, hiszen az állam szuverenitása és határainak sérthetlensége továbbra is kiemelt fontosságú volt, és így a kisebbségi jogok és az államtól való elszakadás kockázata világosan elhatárolódott. Ebben a felfogásban a kisebbségek egymástól való megkülönböztetése így egyre inkább szükségtelenné vált, mivel a kisebbségeket érintő ügyeket az egyéni jogok védelmének keretében oldották meg.

MINORITY KIDS

Erre a kisebbségi gyermeklétre reagált a **Minority Kids** projekt 2015 óta, mely olyan online teret alakított ki, mely a kisebbség nyelvén szól és online rendelkezésre bocsájt helyi szakembereket, akik tevékenysége a gyermekek nevelését, oktatását és életét segítik, ezáltal a szülei számára is megkönnyítik a kisebbségi létet. A www.minoritykids.sk weboldal két alappilére a gyermekek és az anyák, akik információt, online társaságot, jó olvasnivalót keresnek. A magyar, roma és magyarul beszélő roma anyák és gyermekeik közös érdeklődési körük alapján kialakított közössége a multikulturális társadalom fontos részét képezheti. Hosszú távú vízió egy olyan online kávézó és online tanácsadó segélyközpont kialakítása, amelyen belül kölcsönösen segítenék egymást az anyák, és amely támogatná őket munkavállalásuk terén is. Ez a szlovákiai magyar kisebbségben élő gyermekérvédelmi, anyákat támogató, családbarát portál a Szlovákiában élő, multikulturális gyermekek nevelése miatt jött létre. A portál fő küldetése a kisebbségben élő gyermekek érdekeinek védelme az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye alapján, miközben nagy hangsúlyt fektet más kisebbségi szervezetekkel való együttműködésre, mint például a Minority Kids projekt roma partnerszervezetével, a *Romano Kher Polgári Társulással*, amely 2007 óta foglalkozik a roma kisebbség érdekképviseletével.

A fő célcsoport a szülők, elsősorban az anyák és gyermekeik, akik a Szlovákiában élő magyar kisebbséghez tartoznak és internet felhasználók. A célcsoport hozzávetőlegesen 50 000-100 000 személyt jelent. Ennek a csoportnak az anyanyelvén készül egy online elérhető tájékoztató weboldal arról, hogy hogyan érvényesítsék jogukat, hogyan igazodjanak el az élet „útvesztőjében”. A weboldal látogatói köre három célcsoportra osztható.

- Kisebbségi helyzetben élő gyermekek – akiknek a jogai mind az állami intézmények, mind a civil szervezetek érdeklődésének periferiájára kerültek.
- Kisebbségi helyzetben élő családok – blogbejegyzéseink közérthető formában dolgoznak fel aktuális témákat, így a szakmai szempont mellett tájékoztatunk is.
- Kisebbségi helyzetben élő szülők – elsősorban a nőket, az anyákat szeretnénk megszólítani olyan információkkal, amelyek a mindennapi életben, elméleti és gyakorlati jogi, egészségügyi, munkapiaci helyzetükkel kapcsolatos problémáikra is választ adhatnak.

A projekt célja a szlovákiai kisebbségben élő gyerekek közvetett támogatása az anyákon, vagy a hozzájuk legközelebb álló hozzátartozójukon keresztül. Az online teret a következő elvek alapján alakítottuk ki:

- JOGVÉDELLEM – rendszerszerű változások kezdeményezése és támogatása a családjog terén szlovák szervezetekkel együttműködve, a gyermekeknek és anyáiknak nyújtandó érdekvédelmi vagy jogi segítségről, emberjogi, gyermekjogi, munkajogi és kisebbségi témákról
- TÁJÉKOZTATÁS – a közvélemény tájékoztatása, tudásszintjének növelése a gyermekjogok és az szülői jogok terén
- SEGÍTSÉG – tanácsadás a gyermeknevelés, fejlesztés, egészség és kultúra világában, segítségkövetítés bántalmazott nőknek és gyermekeiknek (a weboldalon általánosságban, az online tanácsadóban anonim módon)
- TANÁCSADÁS – információk, tanácsok a kisebbségben élő gyermekek egészséges testi és lelki fejlődését és globális helyzetét illetően, olyan egészségügyi, szociális és más szakemberek elérhetőségének biztosítása, akik a gyermek anyanyelvén beszélnek (gyermekorvos, pszichológus, coach, fejlesztő szakember)
- OKTATÁS – gyakorlati tanácsok, kétnyelvű és anyanyelvi oktató-tájékoztató módszer az óvodáskorú gyermekek számára, hogy koruknak megfelelő szinten ismerjék jogukat és lehetőségeiket, közhasznú cikkeink nem titkolt szándéka a társadalmi nevelés a család- és gyermekközpontúság előtérbe helyezésével
- KIADVÁNYOK – az egyes témákhoz kapcsolódó tanulmányok és cikkek közzététele
- KÖZÖSSÉG – anyák, családok aktív bekapcsolása, egy olyan közösség kialakítása, amelyen belül a tagok kölcsönösen átadják egymásnak a tapasztalataikat

Az érdeklődők vagy problémákkal küszködő olvasók felvetései és kérdései nevük feltüntetése nélkül, anonim módon jelennek meg a weboldalon, a projekt a válaszokat és a megoldási javaslatokat szakemberekkel konzultálja a családjog, a kisebbségi jog, a nők munkapiaci helyzete, a pszichológia és az életvezetési tanácsadás területén belül. A gyermekek súlyos problémái, amelyekről ők maguk gyakran félnek beszélni, és titkolják a legközelebbi hozzátartozóik előtt is, főként a diszkrimináció, az intolerancia, a családi erőszak, az iskolai agresszió

vagy a gyermek korosztályán belüli megkülönböztetése más nemzethez vagy fajhoz tartozása miatt. Ezek inspirálták a kutatás egyes részeit is.

KUTATÁSI MÓDSZERTAN ÉS ADATOK

A téma

Az empirikus kutatás *A szlovákiai magyar gyermekek a jogaikról 2019-ben* a FutuReg PT által szervezett online kérdőíves felmérésből indult ki. A kutatás a Kultminor Kisebbségi Kulturális Alap támogatásával jött létre. A kérdőíves kérdések szociológiai konzultáció során a *Nadácia pre deti Slovenska* és az UNICEF kutatása alapján és az esélyegyenlőségi szakértők bevonásával lettek kidolgozva. A kérdések figyelembe vették a Gyermekjogi Egyezmény 30. évfordulóját, megcélzották az általános ismereteket a gyermekek informáltságáról, az emberi jogokról, gyermekjogokról, és a Szlovákiában létező aktuális szituáció értékelését a jogok érvényesítésének témájában. Az Európai Tanács direktívájának értelmében a kérdőív az internetes jelenlét kérdését érintette specifikusabban, mivel ezek a legaktuálisabb szakterületek a 21. század elején. Az EU statisztikáit böngészve elmondhatjuk, hogy háromból egy gyermek internetfelhasználó. Az EU 11-16 éves gyermekeinek körülbelül a fele a leggyakoribb internetes kockázatokkal már szembesült. Az európai polgárok 51%-a nem érzi magát arról informáltként, hogy miként kell kezelni a számítógépes fenyegetéseket. Sürgősen fel kell hívni a nyilvánosság figyelmét az online kapcsolat potenciális kockázataira, és fejleszteni kell a biztonságos és felelősségteljes cselekvési készségeket. Ez egy valóban alapvető emberi jogi kérdés.

A kampány

Tekintettel az Európa Tanács **#SaferInternet4EU** elnevezésű figyelemfelkeltő kampányára és a gyermekek média jelenlétéről szóló számos kérdésre, ezekben az években az EU is kifejezetten többlet foglalkozik ezzel a témával. Jelenleg a **#SaferInternet4EU** kampány 20 EU-s országban zajlik. A **#SaferInternet4EU** kampány, amelyet az EU biztosa indított 2018-ban a Biztonságosabb Internet Napján (2018. február 6.), tevékenységek és rendezvények sorozatát folytatja a kritikus gondolkodás, a médiaműveltség és a digitális készségek terén. 2019-ben és 2020-ban 20 különböző helyszínen Európában egy kombinált kurzust vezetnek be, amelynek célja az általános és középszintű számítógépes biztonsági oktatók tréningje. A kampány az EU és nemzeti szinten érdekelt felekre épít, ideértve az EU *Safer Internet Hub* hálózatát is, ahol Szlovákiát a **zodpovedne.sk** portál képviseli. **Online erőszaktól a digitális tiszteletig** annak a november 21-i konferenciának a címe, ahol az EU kifejezetten a gyermekek jogaival foglalkozik, **#DigitalRespect4Her** nevet viseli.

Az EU polgárai, beleértve a fiatalokat, a szülőket és a gyermek számára legfontosabb felnőtteket, mint a gondozókat, a tanárokat, a politikai döntéshozókat, uniós és országos szinten a **#SaferInternet4EU** nagykövetévé válhatnak, továbbá olyan közéleti személyeket is megszólíthatnak, akik cikkeket, blogokat, tweeteket osztanak meg, és más érdekelt felekkel való együttműködést támogatva erősítik így a kampányt.

A felmérés

A felmérés 18 magyar középiskolából és 20 szlovákiai magyar gimnáziumból felmérési kérdőív során készített online lekérdezést tartalmaz, melyben 13 magyar tanítási nyelvű középiskolával és 17 magyar tanítási nyelvű gimnáziummal dolgoztunk együtt. A kutatási kérdőíveket a tanárok adták hallgatóiknak magyar nyelv, informatika, etikai nevelés vagy polgári nevelés órákon.

A megkérdezett diákok száma 310, a teljesen hibátlan, vagyis értékelhető és kiértékelt kérdőívek száma pedig 300 volt. A kérdőív két részből állt, demográfiai adatokat, alap és haladó paramétereket gyűjtött. A tudásfelmérés szintjére vonatkozó információkat három szintre osztottuk: 1. társadalmi-demográfiai deskriptív jellegű kérdések, 2. regionális és felhasználói válaszokat igénylő kérdések, azaz az internetes magatartás területével kapcsolatos kérdések, valamint a 3. az emberjogi, kisebbségjogi és gyermekjogi ismeretek szintjét tanulmányozó kérdések.

A kutatás tárgyát képező konkrét jogi kérdéseket szintén három kisebb területre, az emberi, gyermek- és kisebbségi nemzeti jogok területére osztottuk, hogy logikusan haladjunk a felülrendeltség és alülrendeltség mentén. A kérdések elsősorban a gyermekek tudatosságára, tudására és véleményére koncentráltak. A kérdőívek kitöltését 20 gyermekből álló mintán teszteltük, ez a válaszadóknak átlagban 7-10 percig tartott. A legtöbb általános iskola tanulója ezt nehéznek vagy túl hosszúnak tartotta, ezért úgy döntöttünk, hogy az eredeti 100 átfogó kérdésről 20 demográfiai és 20 tematikus kérdésre rövidítjük a nyomtatványt, mivel gyermekekről van szó.

A kutatás *online Google form* segítségével gyűjtötte az adatokat a 300-as reprezentatív minta, 10-18 éves korú gyermekek körében, legtöbbször az iskolák segítségével, ám az utolsó kutatási fázisban online, a szociális média segítségével is eljutottunk fiatalokhoz az éteren keresztül. Kiválasztási szempontok közt szerepelt a gyermek neve, kora, a település nagysága és a származási régiója, azaz a járás, ahol a gyermek lakik. Az adatokat néhány helyen a *face to face interjúk* során standardizált beszélgetések is segítették, főként kisebb gyermekek esetében. A megkérdezettek kvóta alapján lettek kiválasztva, a 10-18 éves korosztályban ez a szórás $\pm 4,9\%$ volt.

A minta összetétele nemek szerint kiegyensúlyozott volt, a megkérdezettek fele lány, fele fiú volt. A kor és korcsoportok közt is három alkorosztályt különböztettünk meg: alsó tagozatos diákok, felső tagozatos diákok (10-12 éves, 13-15 éves) és középiskolás diákok (16-18 évesek) csoportját.

Az alapiskola alsó tagozatán készült tesztfelmérések nem voltak értékelhetőek, ezért a kisebb gyermekekkel beszélgetéseket folytattunk (10-11 éves korú gyermekkel 11 ilyen beszélgetés készült, melynek válaszai néhány kvalitatív véleményt is eljuttattak hozzánk), de 3 esetben nem képezték a kutatás reprezentatív mintáját, mivel a válaszadás és kérdés megértése is körülményesebbnek bizonyult már az előtesztelés során.

A megkérdezett gyermekek nemzetisége magyar (92%) volt, ezzel ellentétben a 10 évvel korábbi UNICEF által végzett kutatásban a nemzetiségi összetétel – 95%-ban szlovák és 5%-ban más nemzetiségű arányban – nem mutatott valóban reprezentatív adatokat a magyar (sem más) kisebbség szempontjából.

A felmérésben részt vevő gyermekek 93%-a látogatott állami iskolát, a fennmaradó 7% egyházi vagy magániskolába járt. A kötelező szelektív tantárgyak, például az etikai nevelés és a vallásos nevelés szempontjából a vizsgált gyermekek mintájának felépítése egyharmadra és kétharmadra oszlik: etikai nevelésben részt vett 33% és vallásos nevelésben 67%, polgári nevelést látogat 66%, amiből láthatjuk, hogy a középiskolások aránya a megkérdezett mintában a kétharmada az alapiskolásokéhoz képest.

A tanulmányozott gyermekek nagy része mindkét szülővel él (77%), más típusú háztartási megállapodások a résztvevők 23%-át tették ki – ebből csak 10% jelentette a megkérdezett gyermekek szüleinek elválását, 2%-a csak az anyával él, 1%-a csak az apával, más formában (nagyszülők, nevelők, keresztszülők, gyermekotthon) pedig 1%-a él.

Az apa és az anya iskolai végzettsége alapján az összes iskolai végzettség képviselve volt, és az eloszlás nagyjából megfelelt a népesség általános képzettségi struktúrájának (az 5% alapfokú végzettség, férfiak

legnagyobb aránya a középfokú oktatásban 35%, középiskolai végzettség nőknél 35%, a felsőfokú végzettség mindkét szülő esetében 25% felett).

Ezért megállapítható, hogy az egyes társadalmi-gazdasági és demográfiai csoportok ábrázolása az általános statisztikáknak megfelelő mértékben történt.

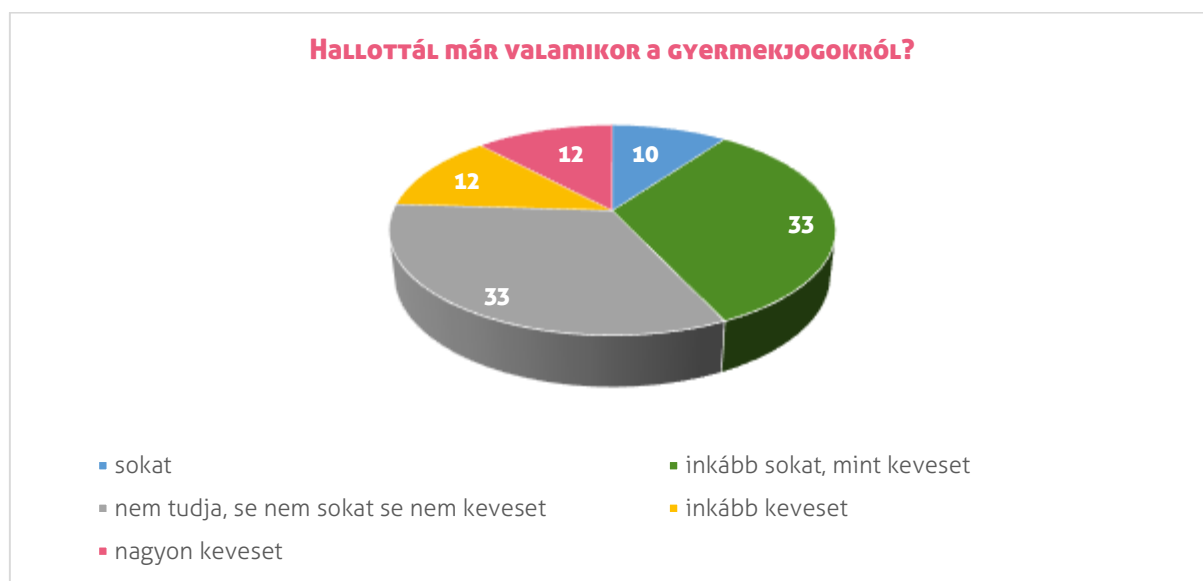
EMBERI JOGOK GYERMEKSZEMMEL

Az ember jogok ismerete

Az ember jogok ismerete egy fontos kérdése annak, hogy megállapítsuk, milyen szinten vannak az ember jogok a gyermek jogok viszonyához mérve a gyermekek tudásában. A kutatás alátámasztotta, hogy a gyermekek már valamilyen szinten hallottak a gyermek jogokról. Az empirikus felmérések kimutatták, hogy a gyermekek már legalább egyszer hallottak róla, mit jelentenek az ember jogok, és bizonyos szinten informáltak, és vannak ismereteik leginkább az iskolából és a médiából.

Az ember jogokról a megkérdezett gyermekek 33%-a hallott már, másrészt a tudást, illetve ismeretet, amit a témáról tud, 57%-a gondolja elegendőnek, 12% sokat, 33% pedig keveset hallott róla. A gyermekek 8%-a egyáltalán nem hallott ember jogokról, 1%-a nem tudja biztosan, hogy hallott-e róla.

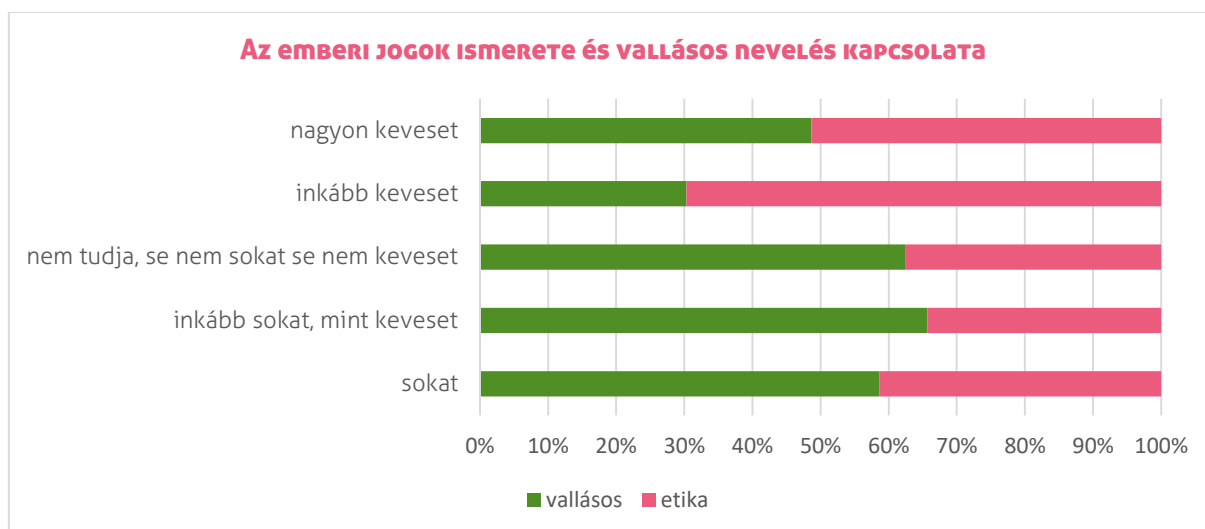
1. GRAFIKON: Az általános ember jogok ismerete a minta %-ban kifejezve

Forrás: Saját feldolgozás

Az eredmények azt mutatják, hogy a nyilvánosan elérhető információk, a különféle kampányok, a jelenlegi iskolai tantervek és egyéb információs tevékenységek nem teremtenek elegendő teret az ember jogi kérdések megvitatására.

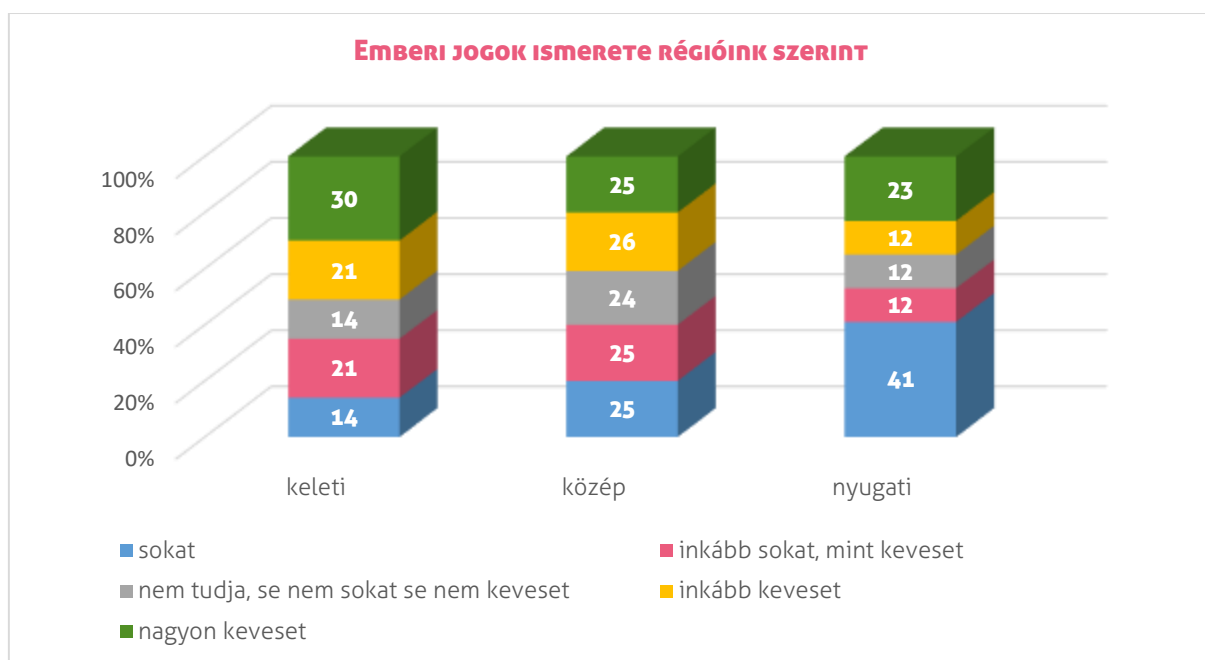
A legtöbb gyermek bizonyos ismeretek hiányát tapasztalja, ami arra utal, hogy a gyermekeket érdeklik az ember jogi kérdések, ám a kínált információk köre nem egyezik meg az érdeklődésükkel. E tekintetben a kutatási mintában nincs szignifikáns különbség a lányok és a fiúk között, valamint a korcsoportok között sem.

2. GRAFIKON: AZ ÁLTALÁNOS TUDÁS VALLÁSI HOVATARTOZÁS ALAPJÁN %-BAN

Forrás: Saját feldolgozás

Csak az etikai nevelést látogató és egyházi iskolába járó gyermekek között találhatunk a mintánkban szignifikáns különbséget. Az etikai nevelésen az emberi jogi információkkal foglalkozott már a gyermekek 35%-a, míg a vallásos nevelésben részt vevő gyermekek körében csak 25%.

Ezzel szemben az első csoportba tartozó látogatók, akik az etikai nevelés tanórát látogatják, mindössze 4%-a soha nem hallott az emberi jogokról, viszont a vallásos oktatásban részt vevő gyermekek 11%-a már hallott emberi jogokról. Ez az ismeret különösen fontos az emberi jogokkal kapcsolatos fő információforrás szempontjából, mint például az iskola fajtája és a választható tantárgyak típusa.

3. GRAFIKON: AZ EMBERI JOGOK ISMERETÉNEK MEGOSZLÁSA RÉGIÓNÁLIS SZINTEN

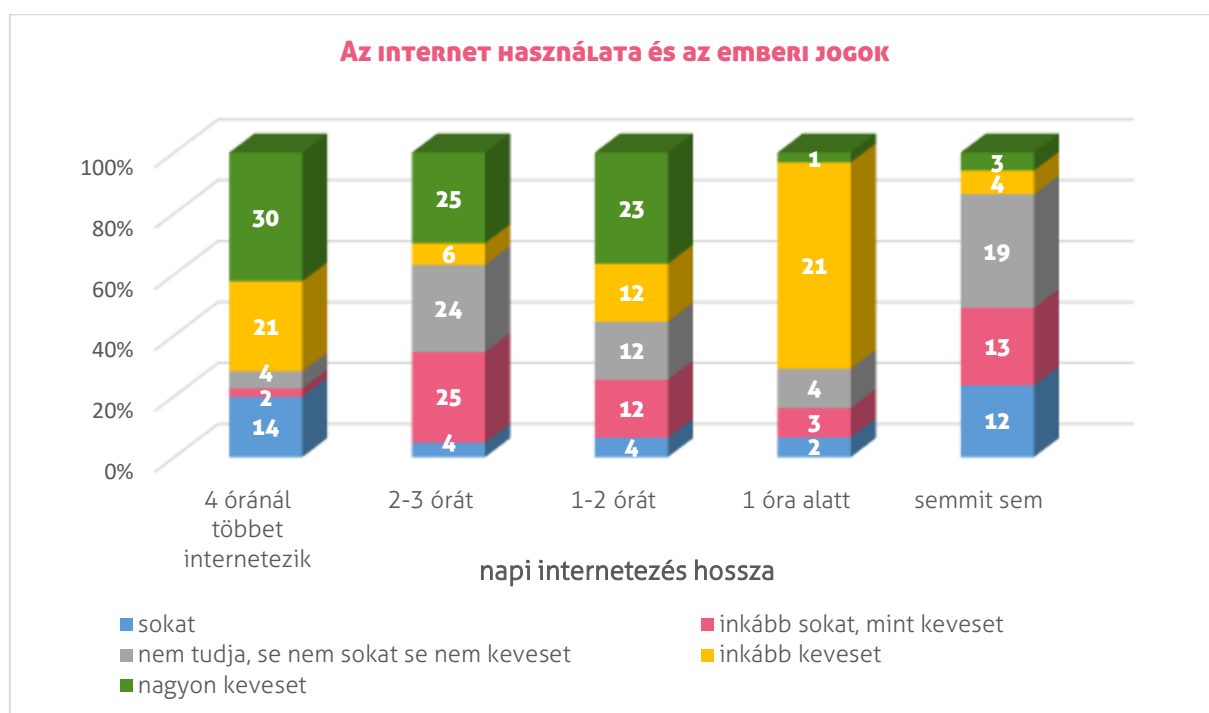
Forrás: Saját feldolgozás

A nyugat-szlovákiai járások gyermekei többet a kelet-szlovákiai járások gyermekei viszont kevesebbet hallottak az emberi jogokról. A nyugat-szlovákiai járásoknak számít a dunaszerdahelyi, szenci, pozsonyi és érsekújvári, valamint komáromi (DS, SC, BA, NZ, KN) járás.

A gyermekek 41%-a sokat hallott az emberi jogokról, ellenben a kelet-szlovákiai járásokban a gyermekek 14%-a hallott csak sokat, a közép-szlovákiai járások diákjai pedig inkább keveset, mint sokat hallottak róla.

Érdekes módon a legtöbbet a keleti régiókban élő szlovákiai magyar gyermekek hallottak az emberi jogokról. Ha jobban megvizsgáltuk a mintát, kiderült, hogy ezt a tudást az iskolában és családban sikerült megszerezniük.

4. GRAFIKON: AZ INTERNET HASZNÁLATÁNAK ÉS AZ EMBERI JOGOK ISMERETÉNEK KAPCSOLATA

Forrás: Saját feldolgozás

A következő grafikon egy fontos korrelációt mutat a gyermekek internet felhasználása és emberi jogaik ismerete közt. Az online nyomtatvány így a kutatás tárgyát is képezte, és egyben az eszköze is lett.

A 4. grafikonban látható, hogy a napi 4 óránál többet internetező gyermekek nagyon keveset hallottak az emberi jogokról, a gyermekjogok esetében elmondhatjuk, hogy az internetnek köszönhetően többet hallottak róla.

Elmondható ugyanakkor, hogy 21%-uk inkább keveset tud a témáról, 4%-uk nem tudja, hogy hallott-e róla, neutrálisan áll a témához, míg 2%-uk inkább sokat, mint keveset hallott erről a témáról.

A legmagasabb számmal ellátott 5 fokozatos Likert skála¹ 14%-a nagyon sokat hallott az emberi jogokról. A 2-3 órát átlagosan internet előtt töltők 25%-a pedig inkább sokat, mint keveset hallott az emberi jogokról, 4%-

¹ Likert skála 5 fokozata

a kimondottan sokat hallott róla, de 25%-a, azaz a negyede nagyon keveset. A megkérdezett gyerekek 6%-a pedig inkább keveset. Elmondhatjuk, hogy a megkérdezettek egynegyed arányban hallottak sokat és keveset, és kérdezettek 3%-a „nem hallottam az emberi jogokról” választ adta.

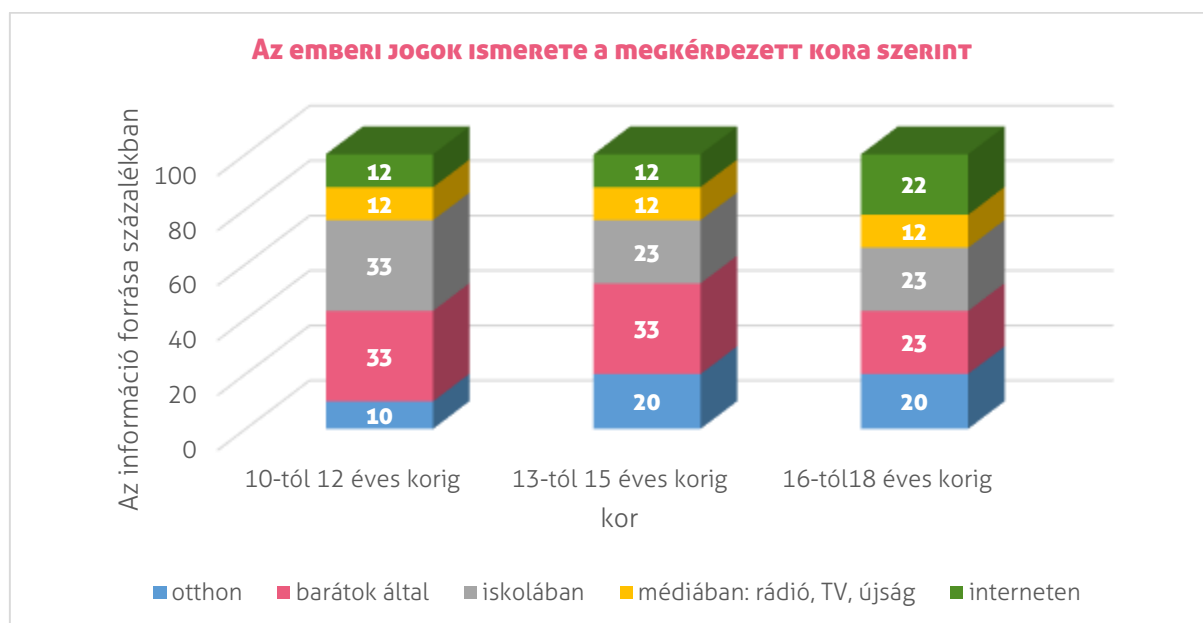
A napi 1-2 órát internetező – szakemberek szerint az internet előtt ideális mennyiségű időt töltő – gyerekek 12-18 éves korban sokat tudnak az emberi jogokról.

AZ EMBERI JOGOK INFORMÁCIÓJÁNAK FORRÁSA

A középiskolákban nagyon sokszor találkoztunk azzal, hogy az információk forrása lehet sokféle. Miközben az emberi jogok témánál maradván 3 kérdés foglalkozott az információforrással és az információ minőségével. Ez a 3 kérdés inkább véleményező volt az első 2 kérdéssel szemben, aminek informatív jellege volt. Ilyen kérdések a: „Fontosnak tartod az emberi jogokat?”. Ha összefoglaljuk, azt kell mondani, hogy negatív válaszokat kaptunk, és erős korrelációt találtunk a vallási nevelés és az emberi jogok tiszteletben tartása között. Mivel a kis mintánk csak a létező jogokat tartotta szem előtt, amikor a felsorolós kérdéshez érkeztünk, tettünk fel még pontosító kérdéseket is, mint például, hogy „Milyen emberi jogokat tudnál felsorolni?”. A leggyakrabban felsorolt jogok a reprodukciós, élethez való jogok. A harminc cikk legfontosabb elemei ezek voltak:

- jog az élethez, szabadsághoz és biztonsághoz;
- jog a művelődéshez;
- jog a kulturális életben való részvételhez;
- jog a magántulajdonhoz;
- védelem a kínzás, a kegyetlen, embertelen bánásmóddal és büntetéssel szemben;
- a gondolat, lelkiismeret és vallás szabadsága;
- a vélemény kifejezésének szabadsága.

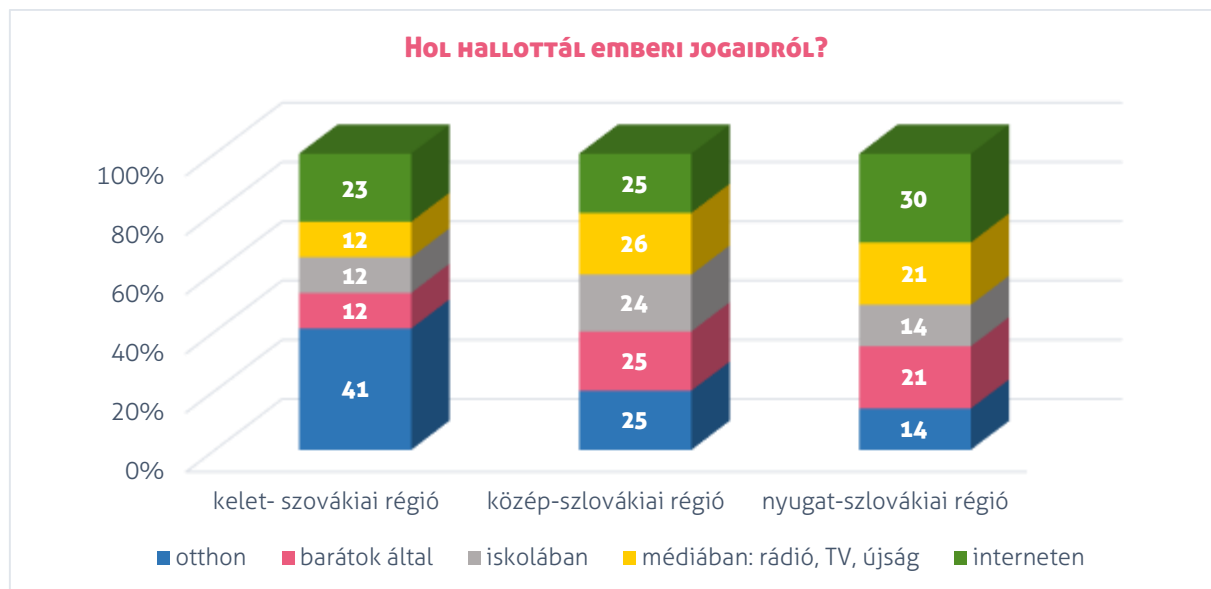
5. GRAFIKON: AZ EMBERI JOGOK INFORMÁCIÓJÁNAK FORRÁSA A GYERMEKEK KORA SZERINT

Forrás: Saját feldolgozás

Az emberi jogokról való tudás forrásai a megkérdezettek kora szerint hasonlóan oszlottak meg: az otthon és barátok, illetve iskola volt első három helyen, mint a leggyakoribb információforrás. Azt láthatjuk, hogy az idősebbek (16-18 éves korú gyermekek) valamivel jobban informálódnak az interneten, mint otthon, a barátok közt vagy az iskolában.

6. GRAFIKON: AZ EMBERI JOGOK INFORMÁCIÓJÁNAK FORRÁSA A GYERMEKEK LAKHELYE SZERINT

Forrás: Saját feldolgozás

Annak a kérdésnek a megválaszolásakor, hogy honnan, milyen forrásokból és milyen környezetben tanulnak a gyerekek a legtöbbet az emberi jogi kérdésekről a gyermekek jogainak viszonylatában az iskolai környezet egyértelműen dominál. Az emberi jogokkal kapcsolatos összes várható információforrás szerepelt a felmérésben. Mindegyiküknél a megkérdezett gyermekeknek meg kellett jelölniük az információ mértékét is – sokat, keveset, vagy egyáltalán nem tanulnak az adott forrásból.

Azon mediális terek és helyek sorrendjét, amelyeknek nagy a jelentősége, hogy a gyermekek onnan tájékozódjanak az emberi jogokról (közülük sokan tanulnak máshol is, mint az iskolában) a következő táblázat foglalja össze, vagyis ezek a leggyakoribb források, ahonnan a gyermekek értesültek. A táblázat részletezi a források konkrét előfordulási helyét a média nevét illetően.

1. TÁBLÁZAT: AZ INTERJÚK SORÁN EZEKET A PONTOSABB INFORMÁCIÓKAT SIKERÜLT MEGTUDNI

Helyszín	Sokat	Inkább sokat	Keveset	Inkább keveset	Nem tudom
otthon	TV-ben M1	Duna TV	Markíza	STV	x
újságból	UJ Szó	Pravda	Dennik N	SME	x
rádió, TV	Pátria rádió	Kossuth rádió	Petőfi	Antena Rock	x
internet	Unicef.sk	Ma7.sk	Felvidek.ma	Szlovák internet	x
Barátok által	koncertek	könyvek	beszélgetések	Baráti találkozók	x
Iskolában	Polgári órán	hittan	etika	Magyar nyelv	x
máshol	Rendezvényen	falunapon	Fesztiválon	beszélgetés	x

Forrás: Saját feldolgozás

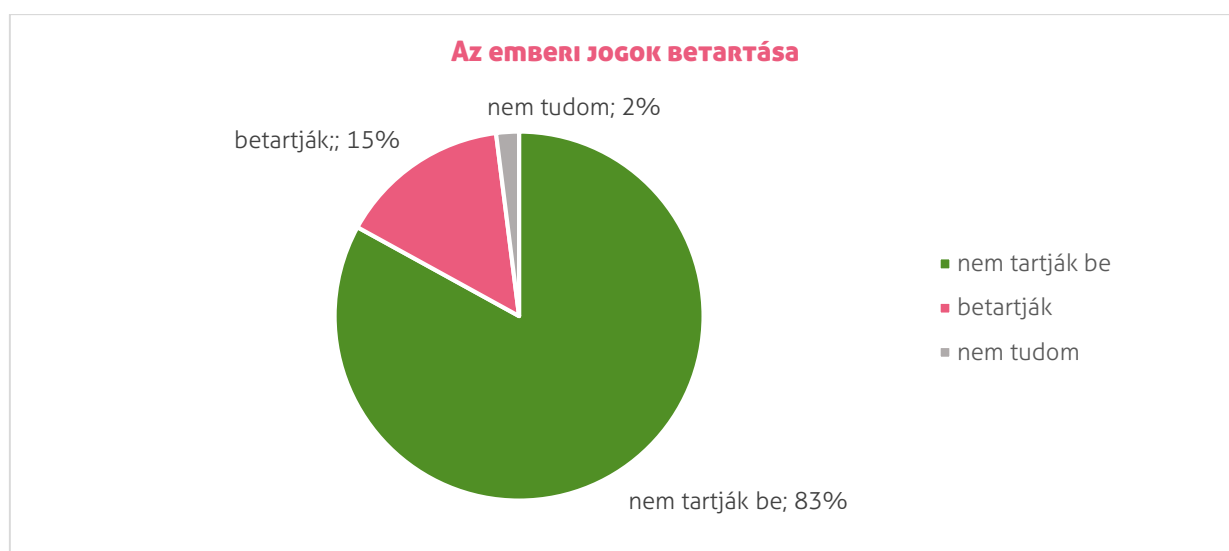
A következő grafikon fontos korrelációt mutat az internetfelhasználás és emberi jogok ismerete közt. Az online nyomtatvány is azért képezte a kutatás tárgyát és lett az eszköze is, mert így a gyermekeket az interneten keresztül érthettük el.

Azon emberi jogok sorrendjét, amelyeknek nagy az előfordulása, hogy a gyermekek honnan tájékozódnak az emberi jogokról (közülük sokan tanulnak), a következő táblázat mutatja.

2. TÁBLÁZAT: MILYEN EMBERI JOGOKAT TUDNÁL FELSOROLNI?

Emberi jogok felsorolása	Emberi jogok valóban?	Elofordulási frekvencia N=300	Korreláció: internet	Korreláció: régió	Korreláció: kor
Élethez való jog	Igen	N=189	44, r=0,23	53	32
Demokráciához való jog	Igen	45	44, r=0,23	67	65
Szólasszabadság	Igen	33	42, r=0,23	78	45
Véleményilvánítás	Igen, de hasonló a szólasszabadsághoz	33	23	78	67
Tisztességes bánásmód	Igen, de nem így megfogalmazva	78	24	79	45
Vallásgyakorlás	Igen	35	53	99	67
Más: leggyakoribbtól a legkevésbé gyakorig	Igen	35	56	96	54

7. GRAFIKON: SZERINTE BETARTJÁK AZ EMBERI JOGOKAT SZLOVÁKIÁBAN?

Forrás: Saját feldolgozás

Az utolsó emberi jogokat érintő kérdés a 7. grafikonban elemzett emberi jogok betartásának változóját veszi górcső alá. Az igen – nem – nem tudom választ váró „Szerinted betartják az emberi jogokat Szlovákiában?” kérdésre inkább egyértelmű nemleges válasz jött a várt kiegyensúlyozottan megosztottnál.

Erre a kérdésre jelentősen magas arányú negatív válaszokat adtak a megkérdezettek: 83%-ban, nem hiszik, hogy betartják, 15% pedig úgy véli, hogy betartják ezeket a jogokat, a maradék 2% nem tudja.

A KISEBBSÉGI JOGOK

Nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy az ENSZ – a kisebbségek sorsa iránti nemzetközi aggodalom ismeretében – kinyilvánította, hogy a kisebbségek jogait a nemzetközi normáknak megfelelően továbbra is védelmezi és támogatja. Különösen az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága tett sokat azért, hogy nemzetközi szakértők bevonásával megkísérelje definiálni a kisebbségek fogalmát.

Ezért is kutattuk a kisebbségi jogok állapotát és a kisebbségi jogokat. Az első ezt érintő kérdés, miszerint a „Mi jut eszedbe a kisebbségi jogok fogalom hallatán?“, pedig azt vizsgálja, milyen asszociációkkal bírnak a gyermekek.

Ezt a 3. táblázat elemzi részletesen és erős korrelációt mutat a regionális hovatartozás értéke és kisebbségi jogismeret, valamint a magyar iskolai korosztály értéke között.

3. TÁBLÁZAT ASSZOCIÁCIÓK A KISEBBSÉGI JOG HALLATÁN

Asszociációk a kisebbségi jog hallatán	Emberi jogok, ezek a leggyakoribb fogalmak?	Előfordulási frekvencia N=300	Korreláció: internet és kisebbségi jogok ismerete	Korreláció: régió és kisebbségi jogok ismerete	Korreláció: korosztály és kisebbségi jogismerek
Élethez való jog	Igen	189	44, r=0,23	78	45
Magyar hivatali nyelv	Igen	45	78	77	34
Szólasszabadság magyarul	Igen	56	67	78	78
Véleményilvánítás magyarul	Igen	67	78	99	6
Magyar iskola	Igen	78	24	35	35
Vallásgyakorlás magyarul	Igen	64	35	45	45

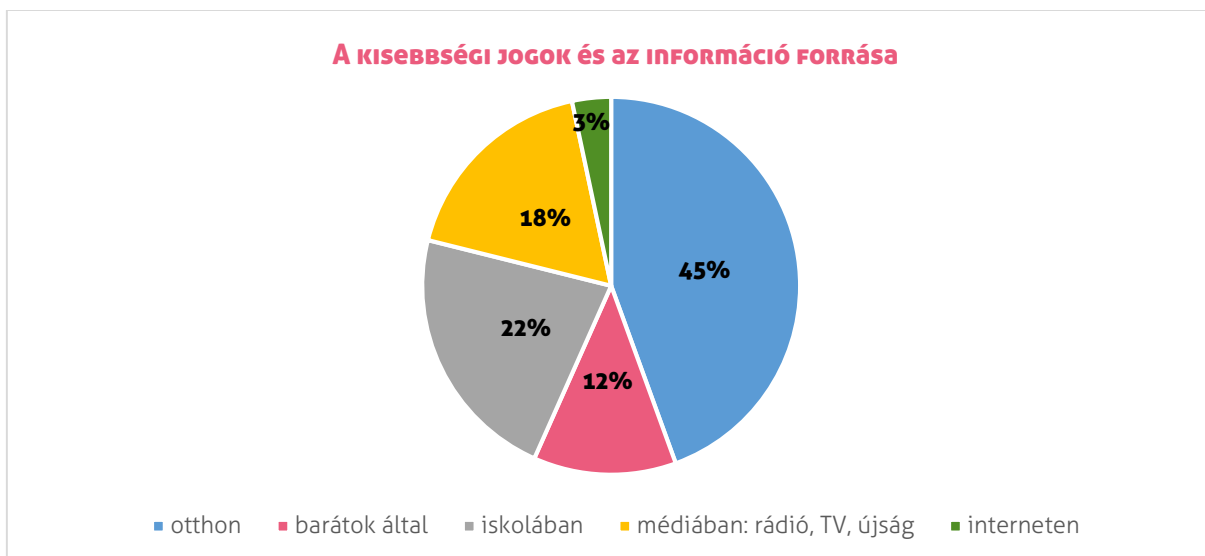
Forrás: Saját feldolgozás

Arra a kérdésre, hogy „Hol hallottál az kisebbségi jogokról és mennyit?“, nyitott válaszok érkeztek. Az információk nagyságát és mennyiségét jelezhették a gyermekek Likert mértékben skálán, ahol az 1 a keveset jelenti, az 5 pedig a sokat, tehát bőséges információt.

Ez a megfogalmazás pontosítja azt is, hogy a gyerekek kisebbségi jogokról 45%-ban otthon, 12%-ban barátok által, 22%-ban az iskolában és 18%-ban a helyi médiából hallanak. Érdemes megjegyezni, hogy a kisebbségi jogok témában a megkérdezettek mindössze 3%-a számára forrás az internet.

Ezeket a számarányokat a lenti, 8. grafikon ábrázolja, ha jobban megnézzük, akkor az otthon dominál itt is.

8. GRAFIKON: A KISEBBSÉGI JOGOK ÉS AZ INFORMÁCIÓ FORRÁSA

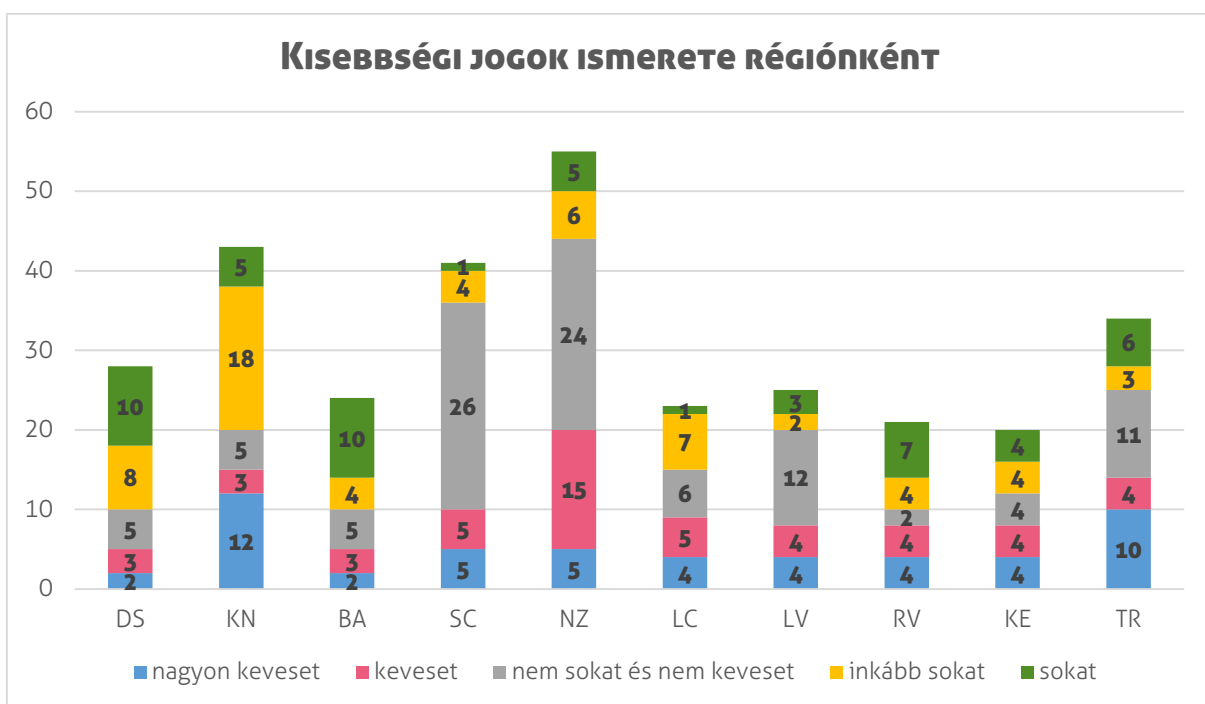

Forrás: Saját feldolgozás

A jelen 8. grafikon tehát azt is elárulja, hogy a kisebbségi jogok nem feltétlenül az intézményi rendszer által jutnak el a gyerekekhez, hanem ebben az esetben a család a fő forrás. A magyar közeg, ami a család útján képviselt leginkább, a média és az iskola szerepét is meghaladja a felmérés mintájában.

Csupán 3% gyermek értesül kisebbségi jogairól az internetes felületekről, a leggyakrabban megadott portálok ilyenkor a *minority safe pack* és a kisebbségi jogvédő intézet oldala. A gyermekek kulcsszavai a kereséskor *kisebbségi jogok, nyelvi jogok és magyar iskola*.

9. GRAFIKON: A KISEBBSÉGI JOGOK ISMERETÉNEK RÉGIÓK SZERINTI MEGOSZLÁSA

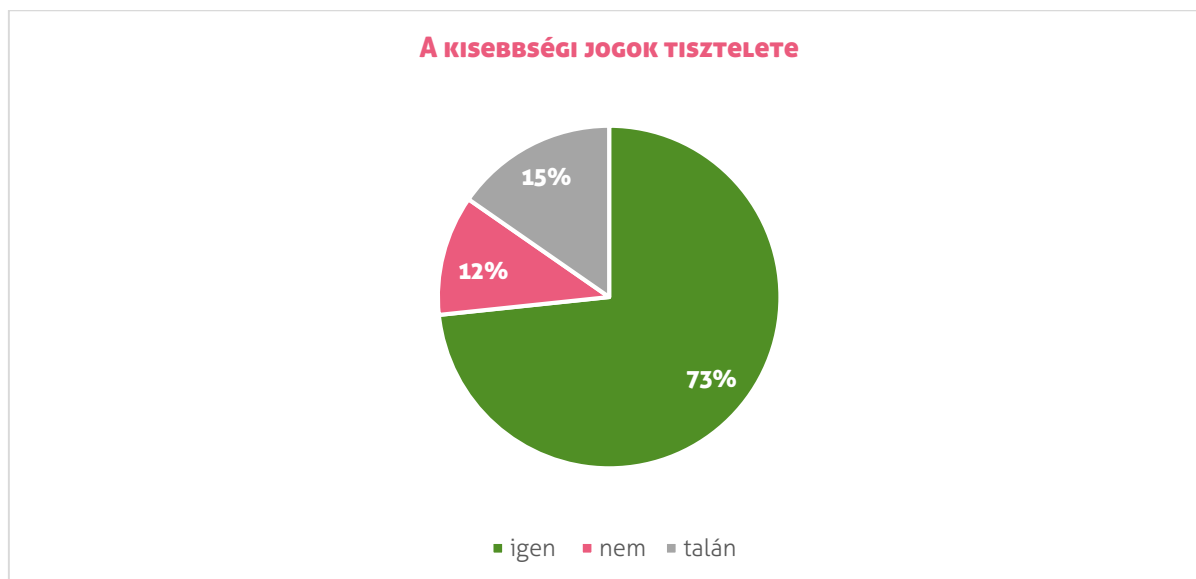

Forrás: Saját feldolgozás

A regionális viszonyokat elemző 9. grafikon azt mutatja, hogy a legtöbbet a kisebbségi jogokról a dunaszerdahelyi és a pozsonyi járásbeli gyermekek tudnak, a komáromi és szenci járás gyermekei inkább sokat tudnak, az érsekújvári és losonci járás esetében van a legtöbb kiegyensúlyozott válasz (a gyermekek sem keveset, sem sokat, de valamit azért elvétve tudnak).

A következő kérdés a kisebbségek jogainak tiszteletben tartását elemzi, miszerint a megkérdezett gyerekek 73%-a, azaz 200 megkérdezett fontosnak tartja a kisebbségi jogokat, csak 12% vélekedik róla negatívan és 15% nem tud mit kezdeni a fogalommal, nem ismeri, talán hallot róla, de nem biztos benne.

10. GRAFIKON: FONTOSNAK TARTOD AZ KISEBBSÉGI JOGOKAT?

Forrás: Saját feldolgozás

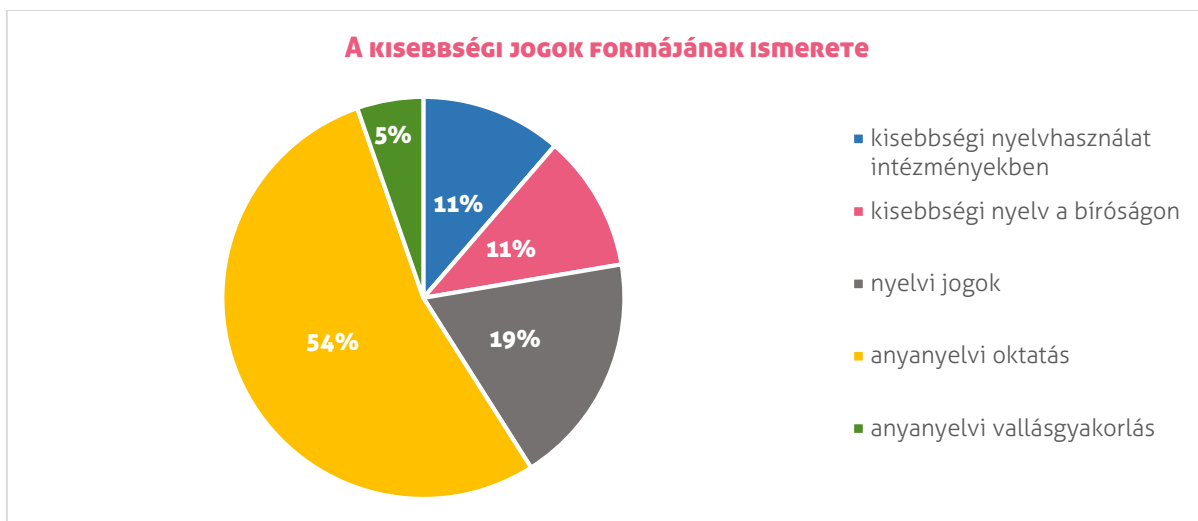
A kisebbségi jogok tiszteletét fontos kérdésnek tartottuk, így két részről is elemeztük a beérkezett adatokat. A legtöbbet a kisebbségi jogokról a dunaszerdahelyi és a pozsonyi járásbeli gyermekek tudnak, a komáromi járásbeliek a legkevésbé tájékozottak.

Amikor a felsorolást kellett pontosítani, akkor is kimondottan csak a nyelvi jogok domináltak. A kérdés most úgy hangzott: „Milyen konkrét kisebbségi jogokat tudnál felsorolni?” Ezután a kisebbségi jogokat ellenőriztük a 342. törvény alapján (<https://www.torvenytar.sk/zakon-342>). Mivel több válasz is helyes volt, az előfordulások összege itt többet is eredményezett, mint a háromszáz megkérdezett gyermek.

4. TÁBLÁZAT: A LEGGYAKRABBAN ELŐFORDULÓ FOGALMAK A KISEBBSÉGI JOGOK HALLATÁN

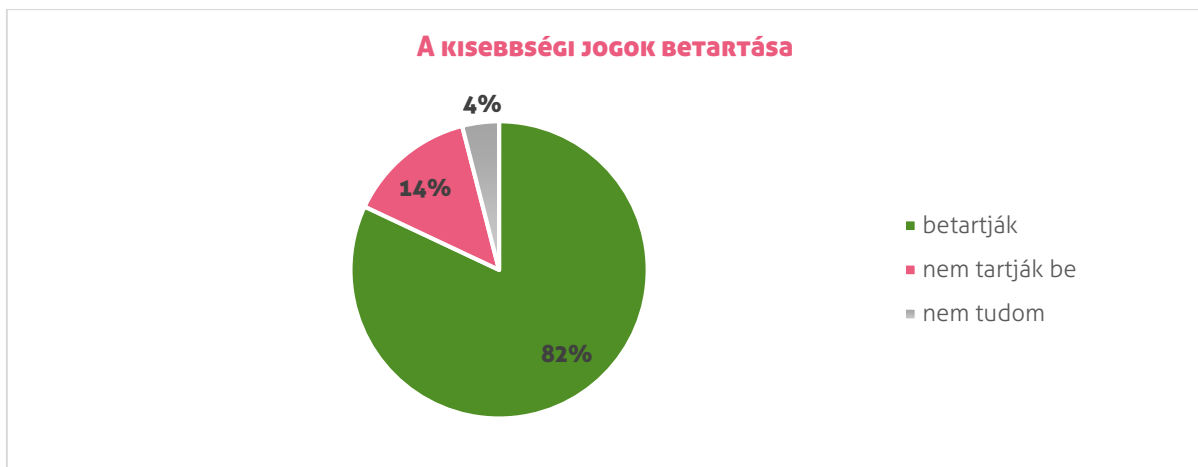
Felsorolás a kérdővekből	Jog?	Előfordulás n=300	Korreláció: internet	Korreláció: régió	Korreláció: kor
Magyar névadás joga	Igen	194	44, r=0,23	34	45
Magyar hivatali nyelv	Igen	45	4	56	34
Szólasszabadság magyarul	Igen	234	123	45	56
Véleményilvánítás magyarul	Igen	45	23	36	127
Magyar iskola	Igen	78	34	57	245
Vallásgyakorlás magyarul	Igen	33	67	34	98

Forrás: Saját feldolgozás

11. GRAFIKON: MILYEN KISEBBSÉGI JOGOKAT ISMERSZ?

Forrás: Saját feldolgozás

A megkérdezetteknek az intézményekben történő kisebbségi nyelvhasználat jogáról 11%-ban, a nyelvi jogokról 19%-ban van tudásuk, 11% tud arról, hogy a magyar nyelvet a bíróságon is használhatja, és 24% tudja, hogy ez a joga garantálja a magyar iskolában való tanulást.

12. GRAFIKON: KISEBBSÉGI JOGOK BETARTÁSA SZLOVÁKIÁBAN

Forrás: Saját feldolgozás

A felmérés mintája szerint a diákok úgy gondolják, hogy a kisebbségi jogokat Szlovákiában betartják, ezt a mintánk 83%-a gondolja így, és 14%-a úgy gondolja, hogy a kisebbségi jogokat nem tartják be, a megkérdezettek 4%-a nem tudja.

GYERMEKJOGOK

A gyermekjogok gyors szakirodalmi összefoglalója után foglalkozunk az az online kérdőív konkrét kérdéseire adott válaszokkal. Ez az utolsó tíz kérdés feldolgozása, mely a téma alapköve is. „A gyermekjogok szó hallatán mi az első dolog, ami eszedbe jut?”

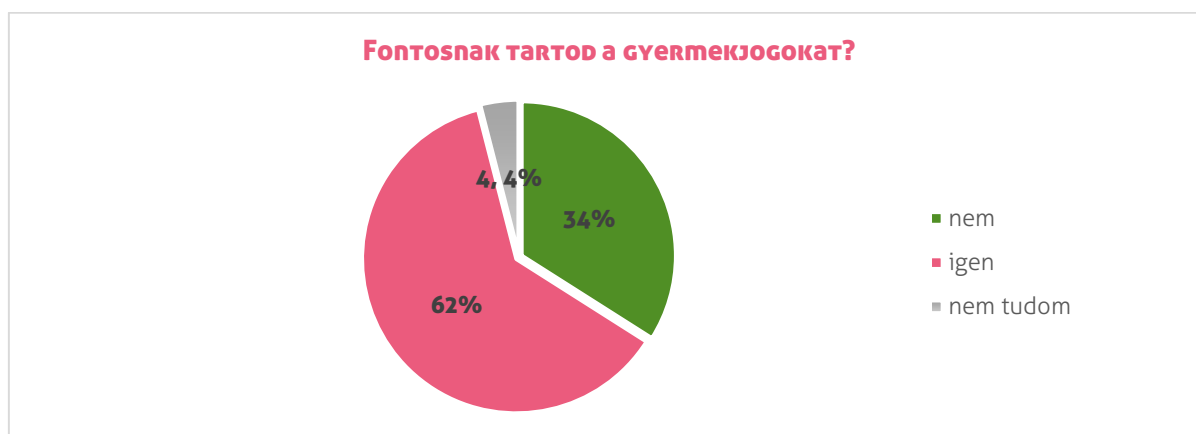
5. TÁBLÁZAT: ASSZOCIÁCIÓK A GYERMEKJOGI SZÓRA

Leggyakrabban szavak a gyermekjog hallatán a mintából ez szerepelt	Mi az első dolog, ami eszedbe jut?	Mi volt a legmegdöbbentőbb „gyermekjog”?
Gyermeknek joga van az élethez	Ne verjék a gyerekeket otthon, hanem becsüljék	Ne adjanak a gyerekek kötelességet míg gyerek
A gyerekek joga van minden jóhoz	Ne adjanak a gyerekek feladatokat	Legyen internet
A gyerekek joga van a nyugalomhoz	A zsebpénz	A zsebpénz

Forrás: Saját feldolgozás

A kérdés nyitott volt, válaszokat és tudást várt. A leggyakoribb, a felsorolásban elhangzó szavak: a gyermek joga a lakhatásra, az iskolára és az erőszak megelőzésére. Ez a kérdés valóban feladta a leckét nemcsak a gyerekeknek, de felnőttek egyaránt, a válaszok olvasása elgondolkodtathat minden felnőttet.

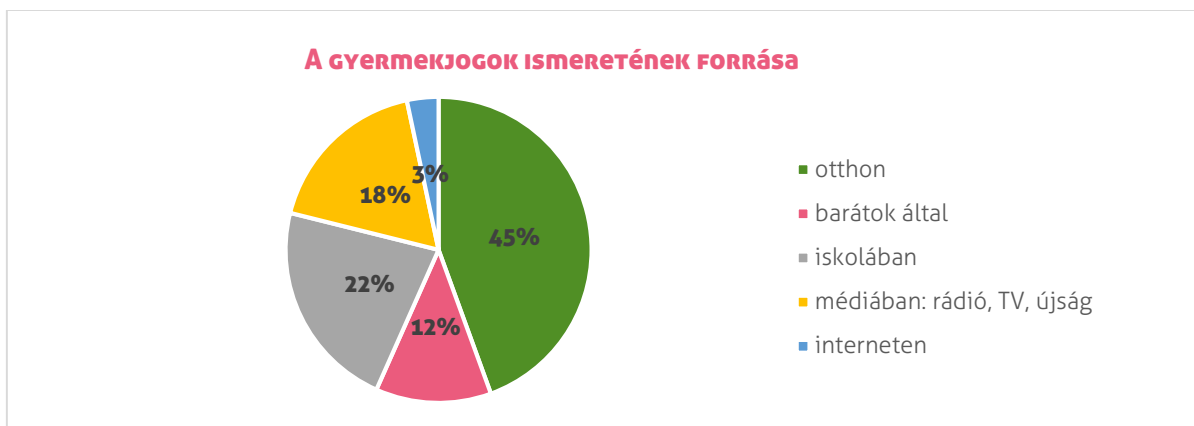
A gyermekjogokra vonatkozó tudás szakirodalmi összevetése után azt mondhatjuk, hogy a szlovákiai magyar gyermekek a tíz évvel ezelőtti UNICEF felmérés adataihoz mérten jobban értesültek voltak.

13. GRAFIKON A GYERMEKJOGOK FONTOSSÁGA

Forrás: Saját feldolgozás

Annak a kérdésnek a megválaszolásakor, hogy fontosnak tartják-e a gyermekek a jogukat, egyértelmű, hogy honnan, milyen forrásokból és milyen környezetben tanulnak a gyermekek a legtöbbet az emberjogi kérdésről a gyermekek jogainak viszonylatában, az otthoni környezet egyértelműen dominál.

Az emberi jogokkal kapcsolatos összes várható információforrás felmérése megtörtént. A megkérdezett gyermekeknek az összes információforrásnál meg kellett jelölniük az információ mértékét is – sokat, keveset, vagy egyáltalán nem tanulnak az adott forrásból. Azon információforrások sorrendje, amelyeknek nagy a jelentősége, hogy a gyermekek tájékozódjanak az emberi jogokról a következő. A gyermekek csaknem 22%-a számolt be arról, hogy sokat tanul az emberi jogokról az iskolában, ám ezen információk második legfontosabb forrása a család. A gyermekek 45%-a a családjától tud erről, a harmadik a legfontosabb forrás a rádió és a televízió – ez mindössze 18%-ot tesz ki. A megkérdezettek 12%-a a barátok által értesül, 3%-a az interneten olvasott már a gyermekjogokról, míg 10%-a értesült a médiából. Ezt a három forrást más média követi, a nyomtatott média – a gyermekek az emberi jogok nagyszerű információforrásaként említették őket, de ez csak 5%.

14. A GYERMEKJOGOK ISMERETE: HOL HALLOTTÁL A GYERMEKJOGOKRÓL?

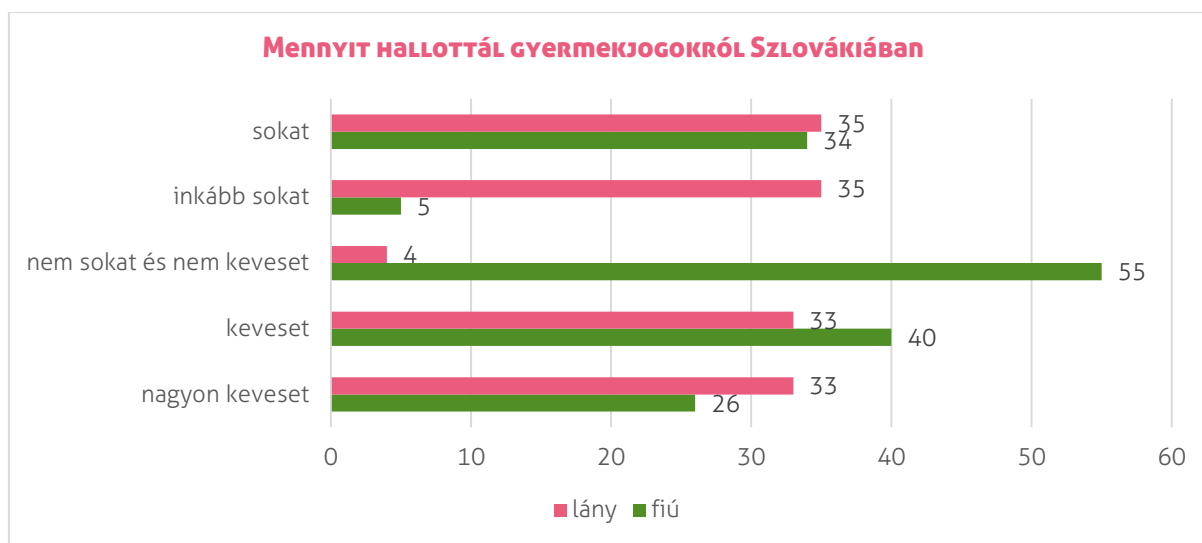
Forrás: Saját feldolgozás

Összességében az iskola az emberi jogokkal kapcsolatos információk forrásaként effektíven működik a legtöbb gyermek számára (a gyermekek csaknem 90%-a): ezek közül körülbelül 40% úgy ítéli meg, hogy az iskola sok mindent megtanít az emberi jogokról; több mint 50%-a kevés információt talált az iskolában, és majdnem 10% szerint az iskola nem ad semmilyen ismeretet az emberi jogokról.

15. GRAFIKON: A GYERMEKJOGOK TISZTELETBEN TARTÁSA

Forrás: Saját feldolgozás

Különösen az általános iskola második osztályába járó gyermekek (akik egyáltalán nem ismerik az emberi jogokat) egytizedének száma elgondolkodtató – különösen az általános iskolai tantervek emberi jogi témájának kötelező része kapcsán.

16. GRAFIKON: GYERMEKJOGOK PONTOS ISMERETÉNEK MENNYISÉGE ÉS A NEMEK KÖZTI KORRELÁCIÓ

Forrás: Saját feldolgozás

A háromszázas mintából a gyermekjogokról sokat hallott 35 lány, inkább sokat 35 lány, neutrálisan 4 lány értesült, keveset 33 lány és nagyon keveset szintén 33 lány hallott. A fiúk közül 34-en sokat hallotak, 5-en inkább sokat, neutrális tudásúak voltak viszont 55-en, keveset hallottak 40-en és 26-an nagyon keveset hallottak a gyermekjogokról. A lányok általánosságban jobban értesültek a jogaikról, mint az egykorú fiú társaik.

6. TÁBLÁZAT A GYERMEKJOGOK PONTOS ISMERETE

Leggyakrabban a gyermekjog hallatán a mintából	Mi az első dolog, ami eszedbe jut?	Mi volt legmegdöbbentőbb?
ellátás	Ne verjék a gyerekeket	
Lakhely	Legyen internet	
gondoskodás	Legyen béke	

Forrás: Saját feldolgozás

Arra a kérdésre, mely a 14. kérdést képezte a kérdéssorban, hogy „Milyen gyermekjogokat tudnál felsorolni?“, elhangzottak a gyermekektől az ENSZ Egyezményének alappillérei is. Az egyezmény 3 nagyon fontos pillére épül:

- a gondoskodás-ellátás,
- a védelem és
- a részvétel joga.

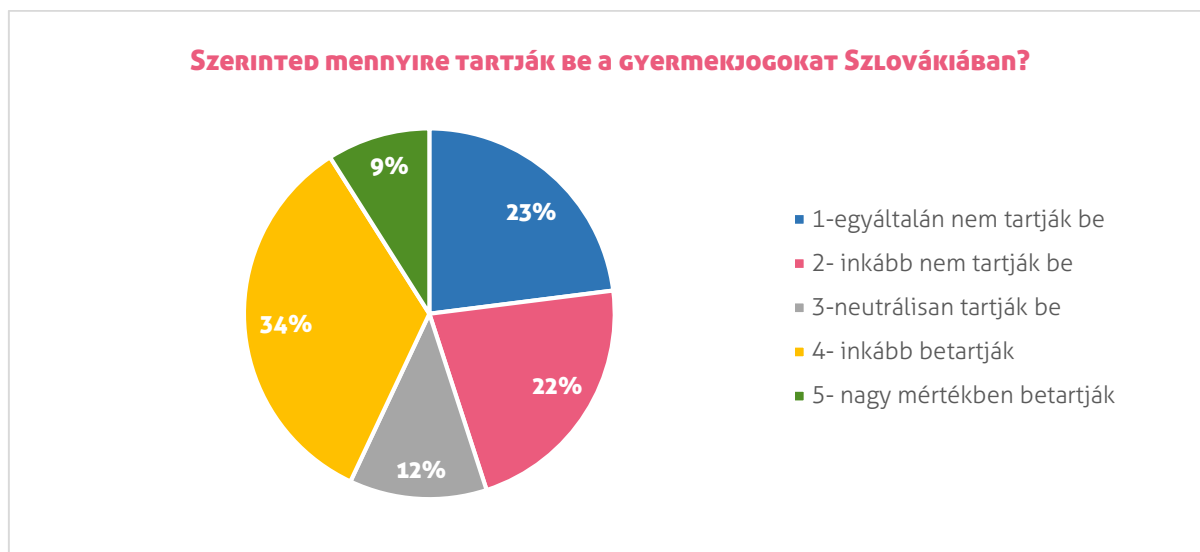
A gyermekek **ellátása, táplálása, tanítása, testi-lelki védelme** minden társadalom kiemelt feladata. A gondozás és ellátás azt is jelenti, hogy a gyermekek is hozzáférhetnek különféle erőforrásokhoz, de olyanokat is megkaphatnak általa, mint a szeretet, az önbecsülés, a tudás és a bennük rejlő képességek kibontakoztatása.

A védelem nemcsak a szülők dolga, hanem mindenki másé is, aki a gyermekekkel kapcsolatba kerül, így a családnak, a kisközösségnek, az intézményeknek és szakembereknek, de a törvényeket alkotóknak is figyelnie és védenie kell a gyermekeket. A részvétel aktív cselekvésen túl (hogy például részt vegyél a téged érintő döntések

meghozatalában) azt is jelenti, hogy a gyerekek megnyilvánulhatnak, egyénenként és csoportban is, elmondhatják véleményüket, kifejezhetik érzéseiket.

A világon ma 196 ország fogadta el a Gyermekeket Jogi Egyezményt (csak az Amerikai Egyesült Államok nem), azonban a Föld különböző részein nagyon eltérő feltételek és életkörülmények vannak, amelyek alapvetően meghatározzák a gyermekek (és a felnőttek) életét és lehetőségeit. Alapvető jogaik azonban mégis minden gyermeket azonos módon illetnek meg, arra való tekintet nélkül, hogy hol és milyen körülmények között él, milyen nemzetiségű, milyen nyelven beszél, milyen a bőrszíne vagy a vallása, hogy fiú-e vagy lány, vagy esetleg valamilyen fogyatékkal él.

17. GRAFIKON: A GYERMEKJOGOK BETARTÁSÁNAK MÉRTÉKE

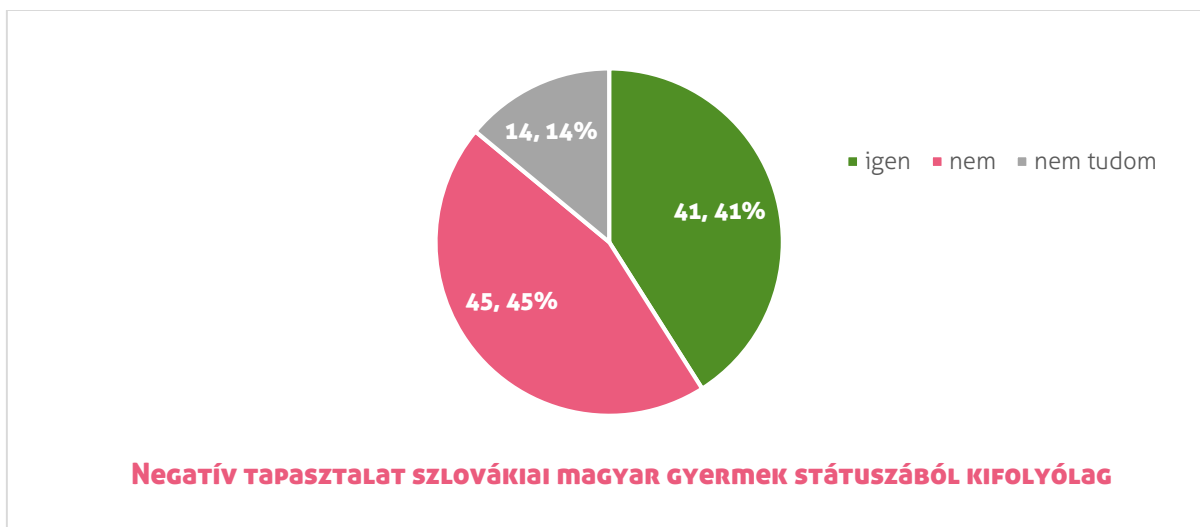

Forrás: Saját feldolgozás

A gyermekek különösen őszinték egyes jogi és politikai kérdések esetében. Az adott kérdésre a válaszadók csupán 9%-a gondolta, hogy egyáltalán nem tartják be Szlovákiában a gyermekjogokat, 23%-a szerint nagymértékben be vannak tartva a gyermekjogok, 22%-uk pedig úgy véli, hogy inkább nem tartják be, mint betartják, 34% szerint inkább betartják.

AJÁNLÁSOK GYEREKEKTŐL

Az utolsó kérdéseket pedig tartalmilag elemezhetjük, grafikon nélkül is, arra keresve a választ, hogy a gyermekek érzelmi világa, közeli megélése és tapasztalása a közös élettérben a szlovák gyerekekkel, Szlovákiában vállalva nemzetiségi gyermeklétüket, vajon milyen következményeket von maga után és mit indokol.

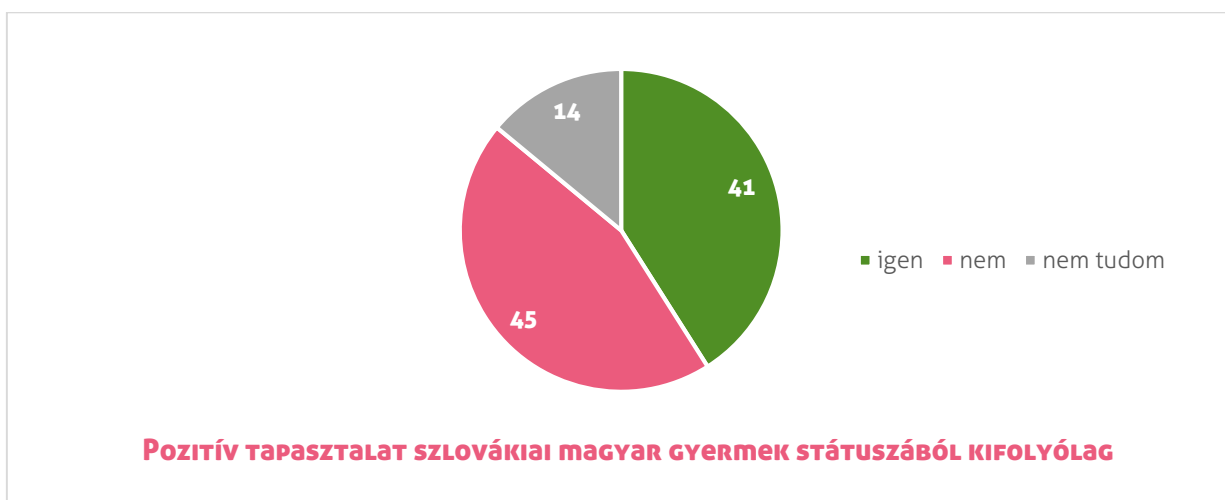
18. GRAFIKON: A NEGATÍV TAPASZTALAT SZLOVÁKIAI MAGYAR GYERMEKRE TETT HATÁSA

Forrás: Saját feldolgozás

A legtöbb megkérdezett nem válaszolt, vagy készakarva kihagyta a kérdést, mivel nem volt kötelező, viszont akik válaszoltak (23%) azok azt mondták negatív tapasztaltuk a nyelvi hátrányokból ered. A kérdés valójában kétszer hangzott el.

Először negatív majd pozitív kérdésfeltevéssel: *Úgy érzed, hogy ért pozitív tapasztalat, azért mert szlovákiai magyar gyermek vagy? Ha igen, milyen?*

Erre azok a válaszok hangzottak el, melyeket a leggyakrabban hallunk a médiából, hogy azért, mert nem szlovák iskolába járt, vagy mert magyarországi intézményekben jobban érvényesül majd, és hazai kulturális rendezvényeken ki tudja használni a magyar nyelvet.

19. GRAFIKON: POZITÍV TAPASZTALATOK

Forrás: Saját feldolgozás

A legtöbb megkérdezett nem válaszolt, vagy kihagyta a kérdést, mivel nem volt kötelező, itt is hasonló volt a helyzet, mint a negatív tapasztalatnál. Viszont akik válaszoltak (23%), azok azt mondták, hogy a negatív és pozitív tapasztalatuk is a nyelvi hátrányokból ered.

7. TÁBLÁZAT: A GYERMEKJOGOK PONTOS ISMERETÉNEK TESZTJE

A gyermeknek joga van...	Garantálják	Nem garantálják	Nem tudom
Hogy minden gyerek járhat iskolába	45	24	31
Minden gyereknek legyen saját szobája	12	67	21
Hogy minden gyermek véleménye számít	56	4	40
Hogy jogaikról tudniuk kell	34	54	22
Hogy minden gyereknek legyen zsebpénze	23	56	21
Hogy az erőszak ellen védve legyenek	56	33	19
Hogy a magyar gyermekeknek joga van magyar iskolához	70	20	10
Hogy minden gyermek azt csinálhassa, amit szeretne	11	88	1
Hogy minden gyermek a saját kulturáját és vallását gyakorolhassa	79	11	10
Hogy bárhol és bármennyit internetezzen	52	44	4

Forrás: Saját feldolgozás

Az utolsó kérdés a komplex kérdőívben inkább játékos és kreatív volt: „Ha te lennél a gyermekjogi felelős, és tanácsolhatnál, milyen javaslatod lenne a gyermekjogok betartásához?” A kérdésre adott válaszok felettébb érdekesek voltak, más és új jogrendszert is kértek, nem volt az sem különleges, ha azt írták oda, varázsoljon és változtassa meg a világot. A gyerekek valószínűleg érzik, hogy ez a téma fontos, ám a pozíciót nem mindig tudták értelmezni, sokan a megkérdezettek közül úgy hitték, hogy a biztos és felelős köteles változást teremteni, pedig a változás a kezükben van.

GYERMEKJOGOKRÓL TÖBBET JOBBAN

Az iskola, mint hely, ahol sokat lehet megtanulni az emberi jogokról, több lány számára jelentette ezt, mint fiú számára. A lányok 43%-a és a fiúk 34%-a (10%-kal kevesebb) szerzett tudást az emberi jogokról az iskolában. Érdekes módon az emberi jogokkal kapcsolatos tudás pozitív értékelése az iskola szintjén az állami és egyházi iskolákban, és legalábbis a magániskolákban érvényesül (de a nem állami iskolák aránya nagyon alacsony).

A gyermekek osztják ezt az iskolai képet, függetlenül attól, hogy etikai vagy vallási oktatásra járnak-e. Az általános iskolában a gyermekek korának növekedésével ez a nézet növekszik, a legnagyobb különbségek a 7. és a 8. osztályban tanultak között mutatkoznak. Az előző évfolyamokhoz képest a hetedik osztályban a gyermekek több mint kétszerese azt mondja, hogy az iskolában nincs semmi az emberi jogokról. Az alsóbb évfolyamokban az emberi jogokkal kapcsolatos tudást mindössze 32%-uk tekinti elegendőnek, míg az felsőbb évfolyamokban, az idősebb gyerekek esetében ez több mint 40%. A tudás mértéke úgy tűnik, hogy jelentősen növekszik a nyolcadik iskolaévben, de egyértelműen túl késő, figyelembe véve a gyermekek életkorát. Hasonló megállapításokat már hoztak a Családtudományi Nemzetközi Központban 2002-ben végzett kutatások alapján, de a helyzet sajnos nem változott a kívánt irányba (MŠSR 2002).

A lakóhely méretét tekintve nem voltak szignifikáns különbségek az iskolák értékelésében, bár sok negatív értékelés érvényes az 1000-nél kevesebb lakosú településeknél. A pozitív iskolai értékelés növekszik a szülő végzettségével összehasonlítva, ami arra utal, hogy a felsőfokú végzettségű szülők figyelnek az iskola megválasztására és annak szakmai szintjére.

A CSALÁD, MINT AZ GYERMEKJOGOKRÓL SZÓLÓ INFORMÁCIÓ FORRÁSA

A család az iskola mögött a második helyre került az emberi jogokkal kapcsolatos információk megszerzésének színtereként. Ez egy érdekes megállapítás, tekintettel az emberjogi kérdések sajátos természetére és arra, hogy a gyermek határozott véleménye a családon belül alakul ki. A család szerepe a múlthoz képest kissé a háttérbe kerül. A gyermekek az emberi jogokról kevés információt tudnak meg a szülőktől és a rokonoktól, a megkérdezettek csaknem fele a családot gyenge emberi jogi informátornak tartja, és a gyermekek csaknem 30%-a mondta, hogy az emberi jogokról semmi sem hallott a családban.

A családban szerzett információkat a lányok kedvezőbben értékelik (a családban a lányok 23%-a kap sok információt a témában, a fiúk 18%-a vallja ezt), azt is kijelenthetjük, hogy a gyermekek életkorának növekedésével a gyermekek kritikája a család felé növekszik, mint az emberi jogokra vonatkozó információforrás. A kilencedik és nyolcadik osztályos tanulók csupán 18%-a véli úgy, hogy a családban sok ismeretet kapnak az emberi jogokról. Természetesen ebben az összefüggésben figyelembe kell venni azt a tény is, hogy a családban átadott értékek és normák, illetve ismeretek, amelyek emberi jogi kérdéseket vetnek fel, néhány gyermek számára nem nyilvánvalóak, mint emberi jogi kérdés, amelyről az iskolában vagy a médiában pontosan beszélnek, amit ott terminológiailag megneveznek. Ennek ellenére az eredmények azt mutatják, hogy a gyermekek az emberi jogokról a családi környezetben tájékozódnak. Ebből a szempontból a családot pozitívabban értékelik a vallási nevelésben részt vevő gyermekek, valamint a kis önkormányzatokban élők (2000 és 5000 lakos közötti települések). Viszonylag erős összefüggés mutatkozott a szülők iskolai végzettsége és a család pozitív értékelése között, mint az egyik, emberi jogokra vonatkozó információforrás. Minél magasabb a végzettség – különösen az apa végzettsége – annál gyakrabban mondják a gyermekek, hogy sokat tanulnak a családtól az emberi jogokról. Ez a megállapítás megerősíti más kutatások eredményeit, amelyek azt mutatják, hogy az alacsonyabb végzettségű felnőtt népesség nem ismeri az emberi jogokat. Mint látni lehet, ennek a ténynek a generációk közötti kontextusban van értelme, és ahogy maguk a gyermekek állítják, úgy érzik, hogy ez akadályozza a témával kapcsolatos megfelelő információk megszerzését.

Nézzük meg a fennmaradó opciókat. Ahogyan az várható volt, a család jelentőségének, mint fontos információforrásnak a csökkenésével a tömegkommunikációs eszközök fontossága egyre növekszik. Világosan látszik, hogy a médiát ilyen szempontból a rádió és a televízió uralja, amelyek fontossága összehasonlítható a családdal, de csak az emberi jogoknál. Az internet is erős helyet kapott a mai gyermekeknél, ami a nyomtatott médiát a háttérbe szorította. Összességében a gyermekek 16%-a szerint sok információ található az emberi jogokról a rádiós és a televíziós műsorokban, 14%-uk az internetről, 10%-uk az újságokból és folyóiratokból értesül. Másrészt a gyermekek akár fele olyan információforrásnak tekinti az internetet, amelyből nem tudnak meg semmit az emberi jogokról, viszont szórakozási formának elterjedt. Ugyanakkor a gyermekek nagy érdeklődése az új médiumok iránt szintén komoly kihívást jelent az interneten keresztül közvetített és a gyermekek különböző korosztályainak meghatározott információs és oktatási programok fejlesztése szempontjából. A barátok által, szabadidőben szerzett tudás nagymértékben kimutatható. Ezt a gyermekek is egyértelműen az emberi jogok ismeretével kapcsolatban a legnagyobb preferenciával vallják, hiszen több mint 60%-uk értesül a barátok által arról, hogy melyek az emberi jogok. Szinte minden gyermek azonosul azzal a véleménnyel, hogy a gyermekjogok

fontosak. A gyermek neme, életkora vagy lakóhelye alapján alig van érdemleges különbség. Az egyetlen különbség a szülők iskolai végzettségi szintjétől függően mutatkozott meg, ahol a gyermekek informáltságának szintje közvetlenül függ attól, hogy a szüleik milyen magas oktatási szinten végeztek.

A kutatás során azt terveztük elérni, hogy az általános iskola felső tagozatos gyermekei megnevezzenek konkrét emberi jogokat. Nyílt kérdésben minden gyermeknek lehetősége volt szabadon megemlíteni legalább három konkrét emberi jogot. Legtöbbször megragadták ezt a lehetőséget, és elmondhatjuk, hogy a túlnyomó többség képes volt helyesen megfogalmazni az egyéni emberi jogokat. Összességében a teljes kutatási populáció gyermekeinek csupán 13%-a nem tudott megemlíteni semmilyen emberi jogot, míg a fennmaradó 87% képes volt példát mutatni; többnyire két választ adtak, felük három konkrét emberi jogot említett. Ez azt jelenti, hogy a gyermekek nagy csoportja ismeri ezt a területet, és képes példákat mutatni.

A gyermekjogok konkrét ismeretét a lenti táblázat szemlélteti.

20. GRAFIKON: GYERMEKJOGOK BETARTÁSA

Forrás: Saját feldolgozás

A szabad válaszokból kitűnik, hogy az emberi jogok érvényesítése során a gyermekek hajlamosak olyan alapvető emberi jogok felsorolására, mint például a polgári jogok, a politikai jogok, a gazdasági, társadalmi és kulturális jogok. Általában meg tudják nevezni, vagy leírni az alapvető emberi jogokat. A leggyakrabban idézett jog az élethez való jog volt, amelyet elsősorban a megkérdezett gyermekek körülbelül egynegyede adott (pl. *egy személynek joga van élni, élethez való joga* - 57x fordult elő).

Egyéb gyakran említett jogok a véleménynyilvánítás szabadsága (*a véleménynyilvánítás szabadsága, a véleménynyilvánítás joga*), az oktatáshoz való jog (*joguk van iskolába járni, tanulni, oktatáshoz, tanuláshoz való jogomhoz, oktatáshoz való jogomhoz, oktatáshoz való jogomhoz, van jogom, iskolába menni, iskolába járáshoz való jogom, iskolai és munkavállalási jogom, alapvető oktatáshoz való jogom, a tanuláshoz, oktatáshoz, a tanuláshoz és a tanuláshoz való jog, a munkához való jog, mindenkinek joga van a munkához, a munkavégzéshez, és a tisztességes fizetéshez*). A viszonylag gyakori jogok között szerepelt a valláshoz való jog (*vallásgyakorlás joga, vallás szabadsága, vallás joga, amit senkinek nem tagadhatunk meg: a hit, a templomba jutás*). Érdekes még a lakhatási jog előfordulása (*az embernek joga van a házhoz, a jobb házhoz, a saját házához, a házhoz való joghoz és hasonlókhöz*).

A válaszok azt mutatják, hogy a gyermekeket meglehetősen gyakran érinti a megkülönböztetés mentesség, vagyis esélyegyenlőség. Érkeztek válaszok a férfiak és nők közötti egyenlőségről, a faji, vallási esélyegyenlőségről (*nem szabad megkülönböztetni, az egyenlőséghez való jog, a nemek közötti egyenlőség*).

Gyakran hangsúlyozták a diszkriminációellenes hozzáállást, de az erőszak nélküli élet fontosságát is (*az erőszakkal szembeni védelmet, a gyermekek erőszakos szülektől, tanároktól, tanulóktól való megóvását, azért, hogy ne verjék meg, ne verjék az iskolában, a visszaélés tilalma, a gyermekek elleni erőszak tilalma*).

Nagyon ritkán voltak egyszerűsített válaszok vagy nem létező jogok (*sport, döntés a tennivalókról*), vagy a gyermekek így válaszoltak: *"Az embernek joga van azt csinálni, amit akar, mert létezik a demokrácia"*. Ebből a szempontból feltételezhető, hogy az emberi jogok tiszteletben tartásának értékelése egy bizonyos releváns tudáson és információn is alapul. A felmérés kérdéseinek egy bizonyos része szintén meglehetősen nehéz volt számukra, mivel meg kellett határozniuk, hogy mi volt az elmúlt évek során a gyermekek joga és mi nem alapvető jog. Abból a hipotézisből indultunk ki, hogy Szlovákiában az általános iskola gondoskodik az emberi jogokról való ismeretek átadásáról és tiszteletben tartásáról. Ez inkább egy általános megállapítás volt, mivel ez volt az érintett szülők és a gyermekek általános elképzelése erről a jelenségről. Az ebben az életkorban lévő gyermekek több mint egytizede értékelte a jelenlegi állapotát negatívan, mivel nem gondolja azt, hogy az emberi jogokat tiszteletben tartják Szlovákiában (11,1%).

AZ UNICEF KORÁBBI FELMÉRÉSE

A legtöbb gyermek (csaknem 70%) úgy véli, hogy Szlovákiában tiszteletben tartják az emberi jogokat, ám a teljes tiszteletben tartás megítélése viszonylag alacsony volt (8%), míg mások egyetértettek azzal, hogy feltételesen betartják ezeket. Az általános iskolás gyermekek kevesebb mint 20%-a fejezte ki véleményét, miszerint az emberi jogokat többé-kevésbé tartják tiszteletben. A felmérés szerint a magyar nemzetiségű gyermekekben magasabb szintű kritika jelentkezett az emberi jogok tiszteletben tartása szempontjából, mint a szlovák nemzetiségű gyermekek esetében.

A szlovák gyermekek 15%-a gondolja, hogy az emberi jogokat nem tartják tiszteletben a Szlovák Köztársaságban. A magyar gyermekek 56%-a gondolja ugyanezt. Ezek az eredmények összefügghetnek a magyar nemzetiségű felnőtt népesség hozzáállásával az emberi jogok tiszteletben tartásáról Szlovákiában, amely sokkal kritikusabb, mint a szlovák lakosság véleménye (lásd az SNSLP, az Amnesty International, a Citizen and Democracy vagy az IVO honlapján található kutatási jelentéseket). A fiúk kritikusabbak voltak az értékelésben, és az emberi jogok tiszteletben tartása iránti elégedetlenség a gyermekek életkorához viszonyítva növekszik. Például az emberi jogok tiszteletben tartásáról Szlovákiában a hetedikesek 10%-a, viszont a kilencedikesek több mint 20%-a gondolja azt, hogy nem valósul meg.

A gyermek jogainak általános ismerete nagyjából megegyezik az egyetemes emberi jogok ismeretével. Az általános iskolában a gyermekek csaknem 90%-a hallott bizonyos mértékig a gyermek jogairól. A megkérdezett gyermekek kb. egyharmada úgy vélte, hogy nagyon sokat hallottak a jogaikról, míg további 55,5% hallott a gyermekek jogairól, ám ezt alacsonynak ítélték meg. A tanulók több mint 8%-a 7-9. osztályban azt mondta, hogy még soha nem hallott a gyermek jogairól, és 3%-uk homályos hozzáállást fejezett ki.

A gyermek jogaival kapcsolatban nem volt bizonyíték a választott nevelési tárgy szerinti különbségekre, azonban, amint az a fenti grafikonon látható, a különbségeket a szülők iskolai végzettsége, nemzetisége és neme tükrözi. Például, míg a fiúk 28%-a hallott sokat a gyermek jogairól, addig a lányok körében ez 10%-kal több (38%).

Amint az alábbi ábra mutatja, az iskolázottság növekedésével növekszik azoknak a gyermekeknek az aránya, akik elég sokat hallottak jogaikról.

Nemzetiség szerint a különbség így alakult: 34% a szlovák gyermekek és 15% a többi nemzetiségű gyermekek esetében, nagy eltérés figyelhető meg az átlagtól az érettségivel rendelkező szülők gyermekeinek esetében (36%) és különösen az egyetemi végzettségűek gyermekeinek esetében (47%).

A határozatlan válasz („nem tudja”) az általános iskolai végzettségű apák esetében volt a legszélesebb körben képviseltetve, és a „soha nem hallottam a gyermek jogairól” válasz a nem szlovák nemzetiségű gyermekekénél és a megfigyelt évek legalacsonyabb szakaszában volt jellemző.

Befejezés

A Gyermek Jogairól Szóló Egyezmény sikeres betartásának és végrehajtásának egyik alapfeltétele az egyezményrel és az abból fakadó egyéni jogokkal kapcsolatos elegendő ismeret. Más emberi jogi egyezményektől eltérően, ez az ismeret és információ sajátos természetű, **mivel mind a felnőtteknek, mind a gyermekeknek szól.**

Ezen ENSZ-dokumentum 42. cikke arra kötelezi az egyezményt ratifikáló összes országot, hogy megfelelő eszközökkel közöljék az egyezmény alapelveit és rendelkezéseit mind a felnőttekkel, mind a gyermekekkel.

E kutatás eredményei alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy az elmúlt három évben a szlovákiai magyar általános iskolák minden fajtájának a gyermekei nagy érdeklődést mutattak az emberi jogok és különösen a gyermek jogai iránt, bizonyos mennyiségű tudással rendelkeznek, és képesek saját álláspontjukat kialakítani.

Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy ezek a gyermekek nem elégedettek a felkínált információk terjedelmével és mennyiségével: a megkérdezett csoport kevesebb, mint egyharmada tartja elegendőnek. A felmérés négy fontos összefüggést állapított meg annak a kérdésnek a közelebbi elemzése révén, kinek a gyermekeit érinti leginkább az információhiány, és ennek következtében a véleménynyilvánítás és az attitűdök kialakulásának alacsonyabb képessége. Az első a gyermekek életkorához kapcsolódik. Alapvetően közismert tapasztalat, hogy a gyermekek életkorának növekedésével növekszik a tudásuk szintje ezen a területen, és növekszik a figyelem és a kritika a témával kapcsolatos értékelési hozzáállásban.

Az ismert tényezők ellenére ismételten hangsúlyozni kell a gyermekek korai és fokozatos oktatását az emberi jogokról és a gyermek jogairól. A kutatás által jelzett tudatosság növekedése, különösen a kötelező oktatás utolsó két évében, rámutat arra, hogy a gyermekek későn kezdenek tanulni a jogaikról, és hogy az oktatási folyamat során jelen van az oktatás szisztematikus jellegének hiánya.

Az egyes iskolákban vagy önkormányzatokban a gyermekek tudásszintjének ingadozása ismét rámutat arra, hogy az oktatók megfelelő képzése rendkívüli jelentőséggel bír, valamint annak fontosságára, hogy megfelelő szakembereket válasszanak erre az oktatási területre. Ezek a tények szorosan összekapcsolódhatnak két másik tényezővel is, amelyek befolyásolják a gyermekek jogainak tudatosítását. Ez a település mérete. A kutatás ismételten kimutatta, hogy a gyermekek tudása ebben a témában a gyermek tartózkodási helyétől függ – azaz minél nagyobb az önkormányzat, ahol a gyermek él, annál szélesebb és pontosabb ismeretei vannak az emberi jogokról.

A második érdekesség, hogy a 2019-es UNICEF felmérés a gyermekek nemzetisége szerint gyenge tudást állapított meg a magyar és a roma gyerekeknél, a minta viszont csak 5% kisebbségi nemzetiséget tartalmazott. Ez az a minta, ahol szignifikáns különbséget mutattak ki a szlovák állampolgárságú gyermekek és más nemzetiségű gyermekek között, akik alacsonyabb szinten ismerik a gyermek jogait.

Az emberi jogok és gyermekek jogainak valamennyi vizsgált területén, ideértve az interentés jelenlétét, erős pozitív összefüggés volt a gyermekek növekvő ismerete és a szülők iskolai végzettségének növekvő szintje között. Ez arra utal, hogy a család és a családi háttér közvetlenül befolyásolja a gyermekek emberi jogokkal kapcsolatos ismereteit és véleményének kialakulását, mivel közvetetten befolyásolja a család az intézményes ismeretszerzési módokat is – pl. az esélyegyenlőség révén az iskola, az érdeklődési klub és a hasonlók választásában.

Ezen tények alapján kijelenthetjük, hogy fokozott figyelmet kell fordítani az olyan gyermekek oktatására és felvilágosítására, akik elsősorban nem szlovák nemzetiségű, kisebb önkormányzatokban élnek és szüleik alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek. **Mivel a kutatást a gyermek jogairól szóló egyezmény 30. évfordulójának idejére terveztük**, érdemes megjegyezni, hogy ebben az időszakban a gyermekeinket tájékoztatták a gyermekek jogairól szóló alapdokumentumról.

Sajnos kijelenthetjük, hogy a 13-15 évesek több mint fele még soha nem hallott az egyezményről, vagy nem biztos abban, hogy hallott-e róla. Azoknak a gyermekeknek a száma (48%), akik határozott módon válaszoltak, hogy még soha nem hallottak az egyezményről, aggasztóan magas számot mutat a felmérésben résztvevők összetétele (az általános iskolás korú gyermekek) és a meglévő iskolai tanterv szerint (tartalmazza a gyermekek jogait).

A meglévő adatok és a történeti adatok összehasonlításával kijelenthetjük, hogy a gyermekek ismeretei az egyezményről szintén romlanak. E tekintetben figyelembe kell venni, hogy az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának a Szlovák Köztársaságnak tett 2014-es és 2007-es ajánlásai a legfrissebbek.

Másrészt a kutatás megerősítette azt a kellemes tény, hogy a legtöbb gyermek több gyermek jogot ismer, amelyeket meg is tud nevezni, és ki tudja értékelni betartásuk társadalmi garanciáját. **Az oktatáshoz való jog általánosan ismert** jognak tekinthető – mondta a gyermekek több mint 90%-a. A második jog, amely közsímert a legtöbb gyermek számára, **az erőszak elleni védelemhez való jog**. A harmadik érdekes jog, mely valójában nem is jog, csak a gyermekek definiálták azzá válaszaikban: a szabad és túlzott internethasználat. Mivel az internethasználat túlzott mértékű automatikusságot sugallt, a gyerekek **az internet szabad használatához való jogot vélték magukénak**. Ebben a tekintetben ez egy viszonylag váratlan eredmény, amely a téma fokozatos tabu-rendezésével, az erőszak és az ehhez kapcsolódó tudás növelésével függ össze, amely a jövőben minden bizonnyal megérdemelne több figyelmet és mélyebb elemzést. **A kutatás vizsgálta az erőszak egyik aspektusát is, nevezetesen az online jelenlét és online veszélyek területét – a gyermekek hozzáállását és tapasztalatait a témában.**

A *Saferinternet* folyamatban lévő európai kampányával kapcsolatban megpróbáltunk információkat szerezni a gyermekek szempontjairól. **Elmondhatjuk, ami könnyen elérhető online információ, nem biztos, hogy megfelelő tudást ad. Ugyanakkor megtanulása és mély emlékezetbe vésése az iskolában és otthon minden bizonnyal hatékony eszköz.**

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Amnesty International Slovakia, Prieskum verejnej mienky, 2008. november.
2. Bodnárová, B. – Filadelfiová, J.: Uplatňovanie práv detí v praxi, MSŠR, Bratislava, 2002.
3. Bodnárová, B. – Filadelfiová, J.: Domáce násilie a násilie páchané na ženách. SSPR, Bratislava, 2003.
4. Poláková, V.: Vzdelávanie a uplatňovanie ľudských práv v základných a stredných školách, Ústav informácií a prognóz školstva, Bratislava, 2005.
5. Dohovor o právach dieťaťa. Zb. zákonov č. 104/1991.
6. Monitorovacie správy o dodržiavaní práv dieťaťa v SR. SNSLP, Bratislava, 2006, 2008.
7. The Global Initiative to End all Corporal Punishment of Children: <http://www.endcorporalpunishment.org/>.
8. Výskumné správy Kultúrneho združenia Rómov Slovensku, Banská Bystrica, 2006, 2009.
9. UNDP: Správa o životných podmienkach rómskych domácností na Slovensku. Filadelfiová – Gerbery – Škobla, 2006.
10. Zákaz telesných trestov detí. Otázky a odpovede. Budovanie Európy pre deti a s deťmi, Council of Europe, jún 2008. (Slovenský preklad tejto publikácie RE možno nájsť na stránke: <http://www.coe.int/t/transversalprojects/children/pdf/SlovakianQuestionAnswer.pdf>).
11. Zákon o sociálno-právnej ochrane a sociálnej kuratele (305/2005).
12. Zákon o rodine (301/2005).
13. http://www.coe.int/t/transversalprojects/children/pdf/StrategyProgramme_en.pdf
14. <http://www.lidovky.cz/cesi-pro-telesne-tresty-deti-dg8>
15. <http://www.fmg.sk/clanky/zakaz-pouzivat-telesne-tresty-je-nebezpecny-tvrdi-palko-4893.html>
16. www.snslp.sk
17. www.undp.org
18. http://www.coe.int/t/transversalprojects/children/pdf/StrategyProgramme_en.pdf
19. www.ivo.sk
20. www.sspr.gov.sk
21. www.aspekt.sk
22. <http://www.suli.sk/organizations.php?section=kis>
23. <https://tomasikovozs.edupage.org/text/?text=text/text5&subpage=2>